

Еп о Гилгамешу

ИЗБОР

ПРВА ПЛОЧА

Све је видео он, господар земље.
Упознао је свакога и свачије знање и дело,
 све је разумео.
Видео је живот и рад људи.
Изнео је на светло тајне и скривене ствари,
Мудрост, као понор дубока, била му је јасна.
Донео је вести из времена пре великог потопа.
Дугим путем ишао је у даљину.
Мучно је било дуго путовање и тегобна возња.
Сву муку дао је патник написати клиновима.
У тврдом камену уклесана су сва дела
 и све патње.
Гилгамеш, победоносни јунак,
 саградио је зид око Урука.
Високо као брег диже се свети храм
 у утврђеном граду.
Чврсто, као од туча, лежи насути темељ.
Под заштитом узвишене куће,
 у којој пребива бог неба,
 далеко се пружа житница града,
 прекрасно спремиште.
Сјајном белином блиста у светлу
краљевска палата.
Цео дан стоје стражари на бедемима,
 а и ноћу бдију ратници.
Само једна трећина Гилгамеша је човек,
 а две трећине бог.
С дивљењем и страхом
 гледају грађани његов лик,
 по лепоти и снази
 никада му нису видели равног.
Лава тера из свог склоништа,
 хвата га за браду и пробада.
Дивљег бика лови брзином
 и снагом свог лука.

Његова реч и говор у граду су закон.

Сину је важнија краљева воља
него очева жеља.

Чим син постане човек,
у служби је великог пастира
као ратник и ловац, чувар стада,
надзорник градње и писар
или слуга светог храма.

Гилгамеш, човек бола и радости,
није уморан.

За њега, јакога, дивнога, мудрога,
морају да раде млади и стари,
моћни и незнатни.

Уруков сјај треба да сија
пред свим градовима земље.

Гилгамеш не пушта љубавницу њеном драгом,
ни кћерку силнога њеном јунаку.

Њихово јадиковање допире до великих богова,
богова неба, господара светога Урука:

„Ви сте створили моћног дивљег бика
и брадатог лава.

Гилгамеш, наш кнез јачи је од њих.

Нећете наћи њему равнога.

Силна је његова моћ над нама.

Не пушта љубавницу њеном драгом,

Ни кћерку јунака њеном мужу."

Њихово јадиковање чуо је Ану, бог неба.

Он позове велику Аруру,
богињу вешту обликовању.

„Ти си, Аруру, створила људе и животиње
заједно са Мардуком, јунаком.

Створи сада лик који би био сличан Гилгамешу,
биће које би било као он,

но не само пустињска животиња.

Нека затим дође тај силни у Урук.

Нека се бори с Гилгамешом,
а тада буди спокојан, Уруче!"

Кад то чу Аруру, створи у мислима биће
као што је желео Ану, бог неба.
Она опра руке, узе блато
и овлажи га својом божанском
мајчинском пљувачком.
Обликова Енкидуа, створи јунака
оживљеног крвљу и дахом
борбеног бога Ниниба.
Сада он стоји сам у степи,
длакав по целом телу.
Као у жене таласа му се дуга коса,
пружа се као пшеница.
Ништа не зна о земљи ни о људима.
Крзнима је одевен као Сумукан,
бог њива и стада.
Са газелама једе траву по пољу.
Са стоком пије на заједничком појилу.
Са мноштвом животиња гура се у реци.
На том појилу неки ловац постави замке.
Енкиду се супротстави том човеку,
који је долазио да поји своју стоку.
Једног дана, па и другог, и трећег
стоји Енкиду претећи ту на појилу.
Ловац га опази и дуго гледа нетремице.
Са стоком се враћа натраг у тор.
Спопада га срџба,
унезверена и мрачна лица виче од беса.
Бол обузе његово срце, јер се уплашио.
Енкиду му се причино као чудовиште из планине.
Ловац подиже глас и рече своме оцу:
„Оче, неки је човек дошао издалека, са планине,
чини се као да је потомак Ануа.
Силна је његова снага,
непрестано лута по степи.
Заједно са животињама стоји на нашем појилу.
Страшан је његов лик,
не смем му се приближити.“

Засуо је јаму за хватање коју сам ископао,
покидао замке које сам поставио.
Тако су ми измакле из руку
све пољске животиње."
Отац рече сину, ловцу: „Иди у Урук Гилгамешу.
Говори му о неукротној снази дивљега.
Измоли за себе младу жену
која се посветила Иштари,
богињи љубави,
и одведи је са собом.
Кад стока дође на појило,
нека она збаци са себе своју одећу
да би он узео бујност њеног тела.
Кад је угледа, приближиће јој се.
Тако ће се отуђити стоци
која је с њим расла по пољу."
Ловац саслуша очеве речи и отиде.
Упути се према Уруку, уђе кроз капију,
стиже пред краљева врата
и пред краљем паде ничице.
Тада подиже руку и овако рече Гилгамешу:
„Неки је човек дошао издалека, с планине.
Његове снаге су силне
као војска небеског бога.
Велика је његова моћ у целој степи,
непрестано лута по пољу.
Ноге су му стално са стоком на појилу.
Страшно га је гледати,
не смем да му се приближим.
Он ме спречава да копам јаме,
да полажем мреже и постављам замке.
Затрпао ми је јаме, раздерао мреже
и покидао замке.
Тако су ми измакле из руку
животиње мога поља."
Гилгамеш рече њему, ловцу:
„Иди само, мој ловче,

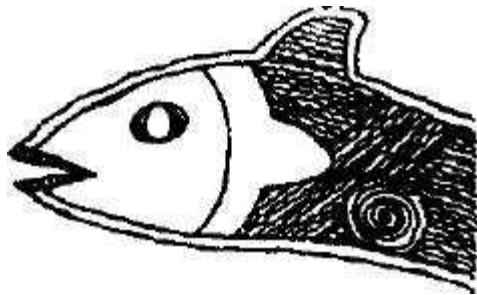
поведи са собом младу жену
из светог Иштариног храма.
Одведи му је.
Кад он дође са животињама на појило,
нека она збаци са себе одело
да би узео бујност њеног тела.
Кад је угледа, он ће јој се приближити.
Тако ће се он отуђити стоци
која је расла с њим у пољу."
Ловац саслуша његову реч и оде.
Доведе младу жену из Иштариног храма.
Они пођоше и гоњаху мазгу најкраћим путем.
Трећег дана стигоше
и обретоше се на одређеном пољу.
Ловац и жена спустише се на тло
недалеко од појила.
Један дан, па и други дан
задржаше се на истом месту.
Стока долази и пије на појилу.
Водене животиње се гурају у реци.
Ту је и он, Енкиду, снажни потомак неба.
Са газелама једе траву,
са стоком заједно лоче воду.
Живо се гура с мноштвом у води.
Погледа га света жена,
њега, човека пуног снаге,
дивљег момка, човека с планине.
Он хода преко поља, мотри унаоколо,
приближава се.
„Ту је он, жено! Откриј своје груди,
откриј брежуљак радости
да би узео бујност твога тела!
Не чекај дуже, погледај његову радост!
Кад те угледа, он ће ти се приближити.
Узбуди пожуду у њему,
примами га у замку жене!
Отуђиће се својој стоци,

која је расла с њим у пољу.
Његова ће прса чврсто на теби почивати!"
Тада жена открије своје груди,
открије брежуљак радости
да би он узео бујност њеног тела,
Она не оклеваше и опази његову пожуду.
Спусти своју одећу,
а он је угледа и баци на земљу,
Узбудила је пожуду у њему,
примамивши га у замку жене.
Чврсто су почивала његова прса
на светој службеници божјој.
Били су сами.
Шест дана и седам ноћи
упознавао је Енкиду жену,
сјединивши се с њом у љубави.
Засићен бујношћу њеног тела,
подиже Енкиду лице и погледа по стени.
Погледом је тражио животиње.
Тек што су га угледале,
газеле у скоку побегоше.
Пољске су животиње узмицале пред њим.
Чуђење обузе Енкидуа.
Мирно је стајао као прикован.
Окрену се жени и седе до њених ногу.
Погледа је у очи, и кад она проговори,
његове је уши слушаху:
„Енкиду, ти си леп, ти си као бог!
Зашто хоћеш да јуриш
с дивљим животињама по пољу?
Пођи са мном у Урук,
у град опасан бедемима.
Дођи у свети храм,
пробивалиште Ануа и Иштаре!
Дођи у сјајну кућу
у којој станује Гилгамеш,
примеран јунак,

Снажан као дивљи бик, он моћно влада,
њему равног нећеш наћи у народу."
Тако му рече,
а он се обрадова томе што је чуо.
Енкиду рече њој, службеници Иштариној:
„Устај, жено моја!
Води ме у свето пребивалиште Ануа и Иштаре,
тамо где борави Гилгамеш,
примеран јунак,
где влада он, дивљи бик,
силан међу људима!
Хоћу да га изазовем на борбу,
звонким гласом зваћу јакога,
објавићу усред Урука:
'И ја сам силан!'
Тако ћу ући и променити судбину.
Родио сам се у степи,
снага је у мојим удовима!
Сопственим ћеш очима гледати шта ја чиним.
Ја знам како ће се све догодити."
Жена и Енкиду дођу до града
и уђу кроз капију.
Шарени су ћилими прострти по улицама.
Људи ходају у белим оделима
и с врпцама око главе.
Из даљине брује харфе и звуче фруле.
Свечаност је светковала дању и ноћу.
Лепо развијене девојке,
пуне живота у свим удовима,
играју пролазећи.
Кличући дигоше јунаке из њихове одаје.
Света жена улази прва у Иштарин храм.
Из светишта узима свечано одело.
Сјајним оделом кити Енкидуа,
крепи га хлебом и вином с олтара богиње.
Приближује му се једна посвећена и видовита
и рече му овако:

„Енкиду,
нека ти велики богови подаре дуг живот!
Хоћу да ти покажем Гилгамеша,
човека бола и радости.
Треба да га видиш и погледаш му лице,
као сунце сјаји му око.
Од мишића, тврдих као туч,
једар је његов високи стас.
Његово је тело пуно укроћене сувишне снаге.
Није уморан ни дању ни ноћу.
Изазива страх као Адад, бог олује.
Шамаш, бог сунца, милостив је Гилгамешу.
Еа, бог дубине, подарио му је мудрост.
Божанско тројство изабрало га је за владара
и просветлило му памет.
Пре но што си сишао с планине
и дошао из степе,
већ те је слутио Гилгамеш.
Сањао је чудан сан у Уруку.
Пробудио се иза сна,
причао је мајци сан и рекао:
'Мајко, ове сам ноћи видео необичан сан.
Звезде су стајале на небу.
Тада оне падоше на мене као сјајни ратници.
Војска је била као један човек.
Покушао сам га подићи,
али ми је био претежак.
Покушао сам да га отргнем,
али га нисам могао ни помаћи.
Људи из Урука су стајали
и посматрали призор.
Сагибали су се и љубили му ноге.
Тада сам га стиснуо као жену,
преврнуо тако да сам лежао на њему
и бацио га к твојим ногама.
Ти си га примила за сина
и ставила уза ме као брата.'

Ришат, господарица и мајка,
зна да тумачи снове
и објасни овако сину, кнезу:
'То што си видео звезде на небу
и како је Ануова војска пала на тебе
као један човек,
ти га хтео подићи, но беше ти претежак,
хтео га стрести, а ниси могао,
то што си га стиснуо као жену
и бацио к мојим ногама,
а ја га примила као сина,
то значи: доћи ће један јаки.
Као мноштво ратника силне су његове снаге.
Изазваће те на борбу,
бориће се с тобом.
Над њим ће бити твоја рука,
лежаће до мојих ногу.
Узећу га за сина,
биће ти као брат.
Друг ће ти бити у борби,
биће ти пријатељ.'
Погледај, Енкиду, то је сан
и тумачење господарице и мајке."
Тако је говорила посвећена и видовита,
а Енкиду напусти узвишену Иштарину кућу.

ДРУГА ПЛОЧА

Енкиду прекорачи праг храма
и ступи на улицу.
Светина се зачуди
кад угледа степског човека.
Његово снажно тело
надвисује све силне у граду.
Као таласи спушта му се дуга брада и коса.
"Јунак из Ануових брегова
дошао је у град."
Јунаку из Урука препречује пут у свету кућу.
Сва се војска скупила
и наступа против њега,
али је одбија његов претећи поглед.
Пред чудесном појавом клања се народ,
пада му пред ноге и боји се као дете.
Као богу, Гилгамешу је прострта постеља
од ћилима у храму
да се краљ сједини са самом Иштаром,
богињом плодности.
Гилгамеш излази из свог двора
и приближује се.
Енкиду стоји на дверима храма
и пречи му да уђе.
Као два рвача хватају се у коштац
на улазу свете куће,
и даље се боре на улици.
Као војска лежи Енкиду
над пастиром земље.
Тада га овај стиште као жену
и преврну тако да је лежао изнад њега.
Подиге га и баци мајци пред ноге.
Диви се народ Гилгамешовој снази.
У очајној срџби виче на њега Енкиду.
Замршена је и усковитлана коса моћне главе.
Он је дошао са степе,

па није познавао ни маказа ни бријача.
Енкиду се усправи и погледа противника.
Мрачно постаде његово лице
и тмуран његов изглед.
Руке му падоше на уморна бедра,
очи му се напунише сузама.
Ришат, господарица и мајка,
ухвати га за руке:
„Ти си мој син, данас сам те родила.
Твоја сам мајка, а овај овде ти је брат.”
Енкиду отвори уста и рече Ришати господарици:
„Мајко, ја сам у борби нашао брата.”
Гилгамеш му рече: „Ти си мој пријатељ,
бори се одсада уза ме!”
Да би заштитио кедрове
у далекој шуми богова,
Бел је поставио чувара Хумбабу
на страх људима.
Његов глас је као завијање олује,
дахом његових уста шуми дрвеће,
страшно хучи његово дахтање.
Свако ко залази у планину кедрова
боји се страшног чувара шуме.
Ко год се приближи светом гају
дршће целим телом.
Гилгамеш рече Енкидуу:
„Хумбаба, чувар Кедрове шуме,
увредио је бога Шамаша,
судију духова и људи.
Постављен за чувара светих кедрова,
не поштује никакве границе,
излази из шуме на ужас људима.
Он чини да дрвеће шуми као урлаше буре.
Сваког убија ко год се приближи.
И јакога руши његова рука.
Моје срце тражи да пронађем страшнога
и да га савладам.

Пријатељу,
ми нећемо беспослено мировати у Уруку,
нећемо рађати децу у Иштарином храму,
поћи ћемо за пустоловинама
и јуначким делима.

С тобом ћу опет ловити по степи."

Енкиду рече пријатељу Гилгамешу:

„Мора да је страшан Хумбаба, коме идемо.

Кажеш да је силан и снажан.

И ми треба да кренемо да се боримо с њим?"

Гилгамеш рече њему, Енкидуу:

„Пријатељу,

хајдемо заједно до светог кедра,

заједно ћемо се борити против Хумбабе

и убићемо непријатеља богова и људи!"

ТРЕЋА ПЛОЧА

Енкиду уђе у сјајну краљеву дворану.
Његово срце је тескобно
и лепрша као птица небеска.
Он чезне за степом
и пољским животињама.
Гласно јадикuje и не да се задржати,
опет се жури из града у дивљину.
Гилгамеш је жалостан,
јер је отишао пријатељ.
Он се диже, сакупи најстарије из народа,
подиже руку и рече кнезовима:
„Чујте ме, мужеви, и погледајте ме!
Ја, ја жалим за Енкидуом,
ја, ја плачем због њега.
Као нарикача дижем јадиковку.
Шта ће ми ратна секира о боку,
тољага у руци, мач о појасу,
радост у очима,
свечана одећа која ми обухвата тело -
шта ће ми све то?
Подигао се демон и сву ми радост загорчао.
Отишао је Енкиду, мој пријатељ,
напољу је међу пољским животињама.
Он проклиње свету жену која га је завела
и усрдно се моли Шамашу, богу сунца.
Требало би да почива на шареним саговима
и да станује у палати мени слева.
Силници земље требало би да му љубе ноге,
требало би да му служе сви људи.
Хоћу да цео народ тугује за њим.
Нека људи носе жалобна одећа,
подерана и запрашена.
Огрнуг лављом кожом јурићу по пољу,
тражићу га у степи.”

Сам, с уздигнутом руком,
стоји Енкиду у степи.
Проклиње ловца, усрдно се моли Шамашу
и виче:
„Шамашу, осуди проклето ловчево дело!
Уништи му богатство,
одузми му мушку снагу!
Нека га муче сви демони,
нека се појаве змије,
пред његовим плашљивим кораком.”
Тако он проклиње ловца,
реч му извире из пуног срца.
А онда га нешто нагна
да прокуне и заводљиву жену:
„Хоћу да ти одредим судбину, жено!
Не било краја данима твога живота!
Нека моје клетве стоје над твојом главом!
Нека ти улица буде пребивалиште,
а сан угао крај зида.
Нека ти ноге увек буду уморне и рањаве.
Просјаци, одбачени, изопштени
удараће те по образима.
Трпим глад и жеђ ме мучи.
Зато што си у мени пробудила жудњу,
а ја хтео да је упознам,
што си ме с мог поља одвела у град,
буди проклета!”
Речи његових уста чуо је Шамаш,
бог жарког подневног сунца.
„Енкиду, пантеру степе,
зашто проклињеш свету жену?
Она ти је дала храну са стола богиње
какву само бог добија.
Дала ти је вино да пијеш
какво само краљ добија.
Дала ти је свечано одело и појас.
Сјајнога Гилгамеша ти је дала за пријатеља.

Велики Гилгамеш је твој пријатељ.
Он ти даје да почиваш на шареним саговима,
да станујеш њему слева
у блиставој кући,
да ти љубе ноге великани земље
и да ти служе сви мужеви.
У граду Уруку тугују људи за тобом,
носе подерана одела, посута прашином.
Гилгамеш пребацује лавље крзно преко леђа
и хита пољем.
Он долази у степу да те тражи."
Енкиду саслуша речи јакога бога Шамаша.
Пред господом својим богом,
умири он своје срце.
Облак прашине засја у даљини.
Шамаш учини да заблиста у белом светлу.
Долази Гилгамеш,
лавље му крзно светлуца као злато.
Енкиду се враћа с пријатељем у град.
Нове боли обузимају Енкидуово срце.
Он говори пријатељу шта га тишти:
„Тешке сам снове видео ове ноћи,
пријатељу мој.
Небо је урлало,
а земља му одговарала дрхтањем.
Сам сам се супротставио некоме јаком.
Лице му је било мрачно као ноћ.
Укочено је буљио очима.
Био је сличан страшном пустињском псу
који шкргуће зубима.
Као јастреб имао је снажна крила и канџе.
Чврсто ме је зграбио и бацио у понор,
пустио ме да зароним у страховиту дубину.
Тежином брда лежало је нешто на мени.
Као огромна стена
учинио ми се терет властитог тела.
Тада је преобразио мој лик,

а руке ми претворио у птичја крила:
'Лети само дубље, дубље у стан таме,
у Иркалино пребивалиште.
Спусти се у стан из кога нема изласка онима
који су једном ступили у њ.
Иди доле путем којим нема повратка,
чији смер не скреће ни лево ни десно!
Уђи у кућу чији људи не требају светла.
Прах им је храна, а блато им је јело.
Обучени су у перје,
с крилима као шишмиши и сове.
Не виде светла, живе у тами.'
Тада сам ступио у пребивалиште под земљом.
Ту су стргнуте с глава краљевске капе,
понижени су они
који су седели на престолу
и који су владали земљом
од прадавних дана.
У кући таме у коју сам ушао
станује свештеник и његов слуга,
станују и сами љубимци великих богова,
станује Ерешкигал,
краљица земље и подземног света.
Пред њом клечи писарица земље,
утискује клином имена у глину
и чита их.
Ерешкигал подиже главу и угледа ме:
'Упиши ми и овога!
Ето то је сан."
Гилгамеш рече њему, Енкидуу:
„Узми свој бодеж
и посвети га злом духу смрти!
Додај томе сјајно огледало,
нека га оно одагна.
Сутра ћемо жртвовати
злослутном судији Утукију
да протера седморо злих."

Кад је следећег јутра грануло сунце,
отвори Гилгамеш високу капију храма,
изнесе сто од еламаку дрвета,
напуни медом ћуп од црвеног камена,
маслацем напуни зделу из лапислазулија,
постави све на сто
и остави богу сунца да лиже.

ЧЕТВРТА ПЛОЧА

А Шамаш, бог сунца, рече Гилгамешу:

„Спреми се

да се с пријатељем бориш против Хумбабе!
Он је постављен за чувара Кедрове шуме.
Кроз Кедрову шуму води пут на Брег богова.
Хумбаба ме је увредио,
зато идите и убијте га!"

Гилгамеш је чуо реч господњу
и позвао све кнезове из народа.

С Енкидуом је ушао у дворану.
И Гилгамеш отвори уста и рече:

„Шамаш нас је позвао
да се боримо против Хумбабе.

Нека је мир с вама и целим народом!"
Најстарији међу кнезовима града устаде
и рече:

„Шамаш је увек штитио свога пријатеља,
сјајног Гилгамеша.

Нека његова заштитничка рука не буде далеко!

Страшан је срдити чувар Кедрове шуме.

Шамаш, који ти је објавио почетак борбе,
вратио ти је пријатеља
да те неповређеног сачува!

Нека стоји уза те као заштитник
и чува твој живот, о краљу!

Ти, пастиру наш, штити нас од непријатеља!"

Они напусте зборно место,
а Гилгамеш рече Енкидуу:

„Пријатељу, сада можемо ићи у храм Егалмах
светој свештеници.

Хајдемо Ришати, мајци и господарици!

Она је видовита,
предвиђа будућност и судбину.

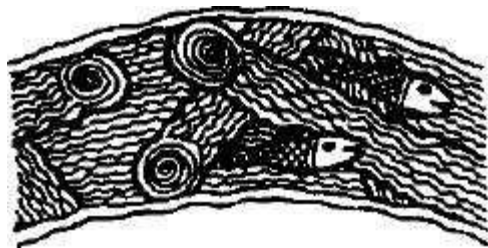
Нека благослови наше кораке.

Нека положи нашу судбину

у снажну руку бога сунца."
Они оду у храм Егалмах
и сретну свету свештеницу,
краљеву мајку.
Она је разумела све речи сина и рече:
„Нека ти Шамаш буде милостив!"
Затим ступи у комору свечаних одеда.
Врати се у светом накиту
завијена у белу хаљину,
са златним штитовима на прсима,
са тијаром на глави,
са зделом воде у руци.
Она пошкропи под,
а онда се успне степеницама торња.
Високо горе под слободним небом
уздизао се мирисни кад.
Просипала је жртвено зрневље
и дигла руку према узвишеном Шамашу:
„Зашто си мом сину Гилгамешу дао срце
чија плаховитост не налази мира?
Опет си га дотакао,
јер хоће да иде далеким путем
до пребивалишта Хумбабе.
Мора да издржи борбу коју још не позна.
Ићи ће путем који још не позна.
Од дана када пође до дана кад се врати,
док не доспе до Кедрове шуме,
док не савлада снажнога Хумбабу,
док не освети кривицу
и не уништи страх земље -
у све те дане, Шамашу,
кад будеш жудео за Ајом,
за својом љубљеном,
нека се она одврати од тебе!
Тако нека те Аја подсећа на Гилгамеша.
Докле год ти буде ускраћивала љубавни лежај,
нека ти је срце будно

и нека мисли на њега
док се неповређен врати."
Тако је измолила помоћ жене бога Шамаша.
У плавичастим облацима
дизао се кад према небу.
Она сиђе, позове Енкидуа и рече:
„Енкиду, ти јаки, ти си ми радост и утеха.
Заштити ми Гилгамеша, сина,
и принеси жртву узвишеном Шамашу."
Они пођоше на пут и одоше према северу.
Још издалека угледаше Брег света,
пребивалиште богова.
Овамо их је водио пут кроз Кедрову шуму.
Кад пред собом угледаше таму шуме,
оставише за собом шаторе.
Сами се приближаваху становима богова.
Још издалека угледа јунаке
Хумбабин чувар шуме.
Видевши их како се приближују,
пође им у сусрет.
Његово је тело било одевено
у седам чаробних огртача.
Шест их је одложио и променио тако
да доњи дођоше горе.
Као дивљи бик дашћући од беса,
дотрчи и заурла страшним гласом:
„Дођите само да вас бацам јастребовима
да вас прождру."
Али Шамаш, бог сунца, заштити јунаке,
уништи моћ чаробних огртача чувара шуме.
Ниниб, бог ратника,
даде снагу њиховим рукама,
те они убише дива,
Хумбабиног чувара шуме.
Енкиду отвори уста и овако рече Гилгамешу:
„Драги пријатељу, нећемо ићи даље у шуму,
нити ћемо ићи у њену таму!

Сви су ми удови као одузети,
рука ми је укочена."
Гилгамеш рече њему, Енкидуу:
„Не буди плашљив, пријатељу мој,
не буди плашљив и кукавица.
Ми морамо ићи даље
и самом Хумбаби окренути своје лице.
Нисмо ли убили његовог чувара шуме?
Зар обојица нисмо вични боју?
Напред, на Брег богова!
Уздај се у Шамаша и нећеш се бојати.
Нестаће укочености руке.
Скупи снагу и одупри се слабости!
Дођи, хајдемо!
Заједно ћемо се борити.
Бог сунца нам је пријатељ
и он нас шаље у борбу.
Заборави на смрт.
Тада неће бити никаквог ужаса.
Будимо опрезни у шуми,
обазиримо се на све стране
да нас не би ухватио јаки
из свог скровишта.
Бог који те је заштитио у недавној борби
нека сада заштити мог сапутника!
Сви ће крајеви земље славити наша имена!"
Они наставише пут и стигоше до Кедрове шуме.
Уста им занемеше и сами се зауставише.

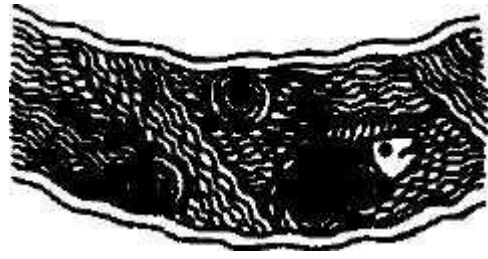
ПЕТА ПЛОЧА

Ћутећи су стајали и гледали шуму:
гледају кедрове,
у чуду посматрају висину стабала.
Гледају шуму и далеку чистину куда се улази,
ту је широки пут којим пролази Хумбаба
поносним и силовитим корацима.
Уређени су путеви и путељци,
начињене су лепе стазе.
Они гледају Брег кедрова, пребивалиште богова
и високо горе свети храм богиње Ирнини.
Пред храмом стоје кедрови у дивној бујности.
Путницима годи сена дрвећа,
кедрови су пуни кликтања.
Под њима пузи трновита шикара,
а тамо се жбуње зелени међу маховином.
Мирисно цвеће и повијуше
скривају се под кедровима
у густом грмљу.
Двоструки сат су ходали, и други, и трећи.
Мучно је постало путовање,
све стрмији је бивао пут
према Брегу богова.
Хумбабу нису нигде ни видели ни чули.
Ноћ се спустила на шуму,
звезде се појавиле
и они легоше спавати.
Рано ујутро пробуди Енкиду пријатеља:
„Сањао сам сан, пријатељу,
а сан који сам видео
био је заиста страшан.
Обојица смо стајали пред врхом брда,
тада се с тутњавом грмљавине
скотрља стена, која се била надвисила.
Један човек је био смрвљен,
док смо ми обојица одлетели у страну

као ситне пољске мушице,
затим смо били на путу за Урук."
Тада краљ рече пријатељу:
„Сан који си сањао добар је.
Сан који си видео, пријатељу мој,
изванредан је, има добро значење.
Што си видео да се брег срушио
и смрвио трећег човека; то значи:
ухватићемо и убићемо Хумбабу.
Бацићемо у поље његову лешину
и о првој зори вратићемо се кући."
Тридесет сати су путовали,
набројали су већ тридесет сати.
Пред сунчаним богом ископали су јаму,
Шамашу су подигли своје руке.
Гилгамеш се успне
и стане на хумку избачене земље,
баци зрневље у јаму и рече:
„Брдо, донеси сан!
Дај снове Енкидуу, узвишени Шамашу!"
Хладан ветар прохуји кроз дрвеће,
долазио је страشان вихор.
Гилгамеш рече пријатељу да легне,
па и сам леже.
Сагнуо се пред олујом
као брдска раж на ветру,
пао је на колена
и подупро уморну пријатељеву главу.
Сан, какав обузима људе,
тешко паде на Енкидуа.
Усред ноћи нестане сна.
Он се усправи и рече пријатељу:
„Ниси ли ме звао, Гилгамешу?
Како то да сам будан?
Ниси ли ме се дотакао?
Зашто сам тако преплашен?
Није ли овуда прошао неки бог?"

Зашто ми је цело тело тако немоћно?
Пријатељу мој, опет сам сањао,
а сан који сам видео био је страшан:
Небо је јечало, а земља одговарала урлањем,
приближивали су се тамни олујци облаци,
мрачно су се скупљали и гомилали,
муња је засветлила,
огањ је сукнуо увис,
облаци су се све више ширили,
као киша падала је смрт.
Још једном засветле,
а тада се ватра угаси.
Неки човек кога је убио гром
постаде пепео.
Хајдемо даље,
посаветоваћемо се на хасурама
међу кедровима."
Гилгамеш отвори уста и рече пријатељу:
„Енкиду, твој сан је добар,
радосно је његово значење.
Тешка ће бити борба,
али ћемо ипак убити Хумбабу."
Мучно се успињу даље све до врха брда,
где бујни кедрови окружују кућу богова.
У заслепљујућој белини
сија свети торањ богиње Ирнини.
Тада се зачу страховито дахтање,
а дрвеће зашуми.
Видеше самог Хумбабу како долази.
Шапе је имао као лав,
а тело покривено бронзаним љускама,
на ногама јастребове канџе,
на глави рогове дивљег бика,
а реп и уд расплођавања
завршавали се змијском главом.
„Устани, Енкиду!
Шамаш бог сунца, нека нам поклони живот!"

Они одапну стреле, баце и праћке.
Све се ово одби натраг,
он остаде неповређен.
Сад стоји пред њима.
Већ је ухватио Енкидуа својим канцама.
Погођен паде Хумбаба,
а Гилгамеш му одруби главу
с љускастог врата.
Затим узеше моћно тело
и одвукоше га у поље.
Бацише га птицама да га прождру.
На високој мотки однеше главу с роговима
као знак победе.
Пењу се одважно даље према Брегу богова.
Кроз дивну бујност кедрова стижу на врх.
Тада повиче глас с брега,
јави се Ирнинин глас:
„Вратите се!
Свршено је ваше дело.
Окрените се опет према граду Уруку,
он вас чека!
На Свето брдо где станују богови,
не може се успети ниједан смртник.
Онај који погледа у лице боговима
мора умрети!"
И они се окренуше,
иђаху гудурама
и непроходним путевима,
бораху се с лавовима и узимаху им крзно.
На дан пуног месеца вратише се кући у град.
Гилгамеш је носио главу Хумбабе
на свом ловачком копљу.

ШЕСТА ПЛОЧА

Он опра своје оружје
и осветла краљевске украсе,
очешља косу која му је падала на врат,
збаци са себе прљаво одело
и обуче чисту одећу.

Заогрну се порубљеним огртачем
и опаса бедра.

На главу стави тијару.

Чврсто стегне појас.

Леп је био Гилгамеш.

Тада се распламса пожуда у богињи љубави.

Сама Иштар подиже своје око ка Гилгамешу:

„Дођи, Гилгамешу, буди мој љубавник!

Поклони ми своје семе, ах, поклони ми га!

Буди ми муж, ја ћу ти бити жена!

Даћу запрегнути кола,

она су од лапислазулија и злата,

златни су им точкови,

њихови рогљи украшени су драгуљима.

У запрези ћеш имати сваки дан

најлепше и најснажније коње.

Под мирисом кедрова уђи у моју кућу!

Кад будеш у мојој узвишеној кући,

љубиће ти ноге сви

који седе на престолу,

у прах ће пасти и велики,

и краљеви земље.

Што год зажели твоје срце

са брегова и из долина,

донеће ти они као данак.

Сва говеда, овце и козе твојих стада

нека се облизне.

Нека ти дођу благом натоварене мазге.

Нека пред свима пројури

коњ твојих борних кола.

Твом сјајном пастуху
ниједан неће бити раван!"
Гилгамеш отвори уста и говори,
моћној Иштари он рече:
„Задржи за себе своје чари!
Презирем плод твог бестидног,
заводљивога тела.
Не треба ми твој хлеб,
нећу храну коју ми ти дајеш.
Одвратно је твоје јело,
иако нудиш храну богова.
Никакву ми радост не пружа твој пехар,
иако ми нудиш напитке великих богова.
Хоћу да те ухватим у твојој подмуклости!
Вруће је твоје настојање,
али ти је у срцу хладноћа
као потајна стражња врата
која пропуштају ледени ветар,
као блистава кућа која јаке убија,
као слон који збацује седло,
као смола која прождире бакљоношу,
као мехур за пливање
који пуца под пливачем,
као вапненац
који не учвршћује градске зидине,
као ципела која тишти свога власника!
Где је љубавник кога ћеш волети постојано?
Где је твој пастир коме би увек била верна?
Треба да чујеш сва своја срамотна дела.
Хоћу да се обрачунам с тобом:
Из године у годину горко растужујеш Тамуза,
млађаног љубавника, бога пролећа.
Заљубила си се у пастира
окићеног шареним перјем,
тукла си га, сломила му крило.
Он стоји у шуми и јадикује:
капи, капи, моје крило!

Заволела си лава, јер је киптео од снаге,
седам и седам пута си му копала јаму.
Заволела си коња, пун победничке радости
нападао је непријатеља,
али је осетио твој бич, мамузе и мучење.
Заволела си и снажног старешину пастира,
вредно ти је сипао жртвено зрневље,
сваки дан ти је клао младо јаре.
Тукла си га својим штапом
и од њега начинила вука.
Протерали су га његови властити пастири,
његови му властити пси раздиру крзно.
Коначно си заволела Ишулануа,
вртлара свог небеског оца.
Кад год си хтела, доносио ти је ките цвећа,
у цвећу ти је сваки дан блистао сто.
Бацила си своје око на њ и мамила га:
'Ходи Ишулану, да једемо од хлеба богова,
пружи само руку!
Кушај са мном слатко воће!'
Тада теби рече Ишулану:
'Шта тражиш од мене?
Зар моја мајка није пекла и зар ја нисам јео,
треба ли да једем јела за своју пропаст,
јела која ће ми постати трње и чичак?'
Кад си то чула, ударила си и њега штапом,
претворила си га у Далалу,
ђубриште си му дала за стан.
Сад се више не пење у храм
и не силази у башту.
Моју љубав желиш,
а поступаћеш са мном као и с њима."
Кад то чу Иштар, обузе је страховит гнев,
она се успе на небо.
Ступи пред Ануа, оца,
и пред Антуу, небеску мајку,
и стаде пред њих:

„Оче на небу, Гилгамеш ме је проклео,
он ми је као зла набројао сва моја дела.
Поступио је са мном срамотно."
Ану отвори уста, говори
и рече узвишеној Иштари:
„Ти си дакле тражила Гилгамешову љубав,
а он је набројао твоје пакости.
Како је срамотно поступио Гилгамеш!"
Иштар отвори уста и рече Ануу, оцу:
„Створи ми чаробног бика, небески оче,
да убије Гилгамеша!
Нека страва и ужас обузму Гилгамеша!
Ако не услишаш моју молбу
и не створиш ми чаробног бика,
тада ћу разбити врата пакла,
сви ће ђаволи изаћи из Подземља,
сви који су давно помрли
опет ће се вратити.
И биће тада више мртвих него живих!"
Ану отвори уста и рече моћној кћери, Иштари:
„Ако учиним оно што ти тражиш,
настаће тада седам гладних година.
Јеси ли сакупила довољно жита у амбаре?
Јеси ли дала да роди довољно траве
и зелени за стоку?"
Иштар рече Ануу, оцу:
„За људе је сакупљено доста жита,
а за стоку има довољно траве и зелени.
Нека седам злих година дође,
довољно је сакупљено за људе и стоку.
Зато га само пошаљи!
Хоћу да уживам кад се Гилгамешу приближи
дахтање чаробног бика!"
Бог неба је чуо њене речи.
И Ану јој услиша молбу.
С Брега богова пошаље страшног бика
и упути га према граду Уруку.

Он бесно јури преко усева и поља.
Пустоши земљу пред зидовима града.
Његово ватрено дахтање уништава
стотину људи.
Чим дојури овамо, Енкиду скочи у страну
и ухвати га за крај репа.
Бик се дашћући отргне,
устреми се на двесто људи
и све их побије.
Кад дашћући дојури и трећи пут,
Енкиду му се поново супротстави,
скочи у страну
и ухвати га чврсто за корен репа.
Гилгамеш му зари мач у груди,
а бик хропћући паде на тло.
Енкиду отвори уста и рече Гилгамешу:
„Пријатељу, ми смо прославили своја имена,
убили смо небеског бика!"
Као ловац искусан у лову на дивље бикове,
Гилгамеш растави главу од моћног трупа
између шије и рогова.
Кад су тако савладали небеског бика,
умирили су своје срце,
пред Шамашем, богом сунца, падоше ничице.
Дигоше се пред Шамашем и одоше.
Пред зидинама града одморише се оба друга.
Тада се Иштар попе на зидине града Урука,
скочи на њихов кров и изрече клетву:
„Јао теби, Гилгамешу, трипут јао,
смрт и пропаст теби
јер си ми опет скривио
и убио небеског бика!"
Тако је клела господарица богова
и Енкиду је чуо речи Иштарине.
Он откину уд дивљем бику
и баци јој га у лице:
„Само да те могу дохватити,

и теби бих учинио као њему,
украсио бих те његовим цревима!"
Тада Иштар скупиле све девојке из храма,
све жене и свештенице љубави
и нареди да отпочну тужаљку.
И оне су оплакивале откинути уд чаробног бика.
Гилгамеш је сазвао све мајсторе,
веште занатлије.
Чудом су се мајстори чудили
великим савијеним роговима.
Тежили су по тридесет фунти лазурног камења,
два прста била им је дебела кора.
Преко шест стотина литара уља,
колико су могла да приме оба рога,
поклони Гилгамеш своје богу Лугалбанди
као уље помазања,
унесе рогове у храм бога заштитника
и учврсти их на престолу
божанског владара.
У Еуфрату опраше руке и пођоше.
Одлазе и јашу улицама Урука.
И сви људи Урука стоје окупљени,
проматрају их и чуде се.
Гилгамеш овако рече збору жена своје палате:
„Ко је леп међу мужевима?
Ко је диван међу ратницима?"
„Гилгамеш је леп међу мужевима!
Гилгамеш је диван међу ратницима!"
Тако то звучи у радосном збору жена.
Весело је Гилгамеш, слави радостан празник.
Звуци фруле и песме за игру
завучаше у сјајној дворани.
Испружени почивају ратници на ноћном лежају.
Почива Енкиду и види слике у сну.
Дуже се Енкиду, прича своје снове
и овако рече Гилгамешу:

СЕДМА ПЛОЧА

„Зашто се саветоваху велики богови?
Зашто ми спремају велику погибију, пријатељу?
Чудан је био мој сан који сам видео,
његов крај наговештава несрећу.
Зграбио ме орао мједеним канџама
и носио четири сата у висину.

Он ми рече:

'Погледај доле на земљу! Како она изгледа?

Погледај море! Како ти се оно чини?'

А земља је била као брег,

а море као мала вода.

И опет је летео четири сата у висину

и рекао:

'Погледај доле на земљу! Како она изгледа?

Погледај море! Како ти се оно чини?'

А земља је била као врт,

а море као речица која га натапа.

И опет је летео четири сата у висину

и рекао:

'Погледај доле на земљу! Како она изгледа?

Погледај море! Како ти се оно чини?'

А земља је била као каша од брашна,

а море као валов за воду.

Још ме је два сата носио увис

и тада пустио да паднем.

А ја сам падао, падао

и лежао размрсан на тлу.

Ужаснут, пробудио сам се."

Гилгамеш чу речи Енкидуа

и поглед му се смрачи.

Он подиже свој глас и рече Енкидуу,

пријатељу:

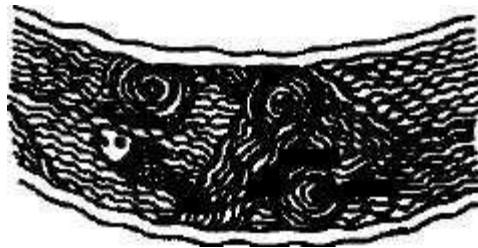
„Зао дух ће те спопасти својим канџама.

Јао, велики су богови досудили несрећу!

Лези, јер ти је чело врело."

Енкиду леже и на њега сађе демон,
зао дух грознице захвати му главу.
Говори вратима као живом човеку:
„Врата гаја, кедрова капијо,
ти немаш памети!
Четрдесет сам сати трчао
док сам изабрао твоје дрво,
док сам угледао високи кедр.
Ти си од правог дрвета.
Седамдесет и два лакта је твоја висина,
а двадесет и четири твоја ширина.
Од тврде су стене исклесани стубови
и лепо је засвођен твој горњи лук.
Саградио те је кнез у Нипуру.
Да сам само знао, ти капијо,
да ћеш постати пропаст,
а ова лепота мојом несрећом,
секиру бих подигао и размрскао те.
Сплео бих плетер од шиба..."
Тада Гилгамеш подигне гласну јадиковку и рече:
„Пријатељу мој,
са мном си пропутовао брегове и пустиње,
пријатељу мој,
са мном си делио све опасности,
пријатељу мој, сан се испунио!
Судбина се не може зауставити!"
И на дан кад је видео слику у сну,
почео се судбоносни сан испуњавати,
Болестан лежи Енкиду.
Лежи на лежају од ћилима,
један дан, други дан
бунило га држи чврсто.
Трећи дан, четврти дан лежи он и спава.
Пети, шести и седми,
осми, девети и десети дан лежи Енкиду
и његова бол постаје велика.
Једанаести и дванаести дан

зајеца Енкиду у ватри грознице.
Он зове свога пријатеља и говори му:
„Проклео ме господар воде живота,
пријатељу мој, као онај
који усред борбе проклиње непријатеља.
Пријатељу мој, онај кога у борби убију
мртав је.
А ја сам у борби убијен!”

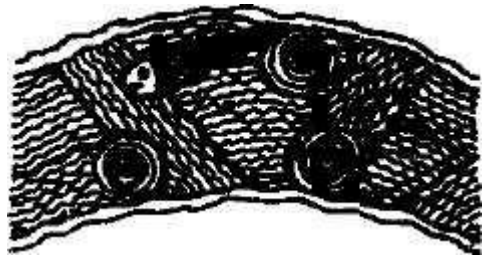

ОСМА ПЛОЧА

Чим засја први јутарњи зрак,
диже се Гилгамеш
и приступи пријатељевој лежају.
Мирно је лежао Енкиду.
Тихо су се дизале груди и опет спуштале.
Тихо је истицао из уста дах његове душе.
А Гилгамеш је плакао и говорио:
„Енкиду, млади пријатељу,
где ти је остала снага,
где ти је остао глас?
Где је мој Енкиду?
Јак си био као лав и дивљи бик,
брз си био као газела.
Као брата сам те волео, тебе, тебе!
Великим сам учинио међу свим кнезовима
тебе, тебе!
Све лепе жене Урука волеле су тебе,
тебе!
У Кедрову шуму ишао сам с тобом,
дању и ноћу био си са мном.
Са мном си донео главу Хумбабе
у утврђени Урук,
а узнемиравани становници брегова
ослобођени од немани
непрестано су нас благосиљали.
Ми смо убили чудесног бика који је дахтао.
Можда те је погодио његов отровни дах?
Можда велики богови ипак нису одобрили
што смо успламтели срџбом на Ишгару
и убили бика који је послан с неба?”
Ђутећи је седео уз пријатељев лежај,
а поглед му је лутао у даљину.
Гилгамеш опет погледа Енкидуа.
Мирно је лежао Енкиду и спавао.
„Енкиду, пријатељу мојих младих година!

Ту лежи сада пантер степе који је све учинио
да се успнемо на Брег богова,
да оборимо и убијемо небеског бика,
да савладао Хумбабу,
који је становао у Кедровој шуми.
Какав те је то дубоки сан сада ухватио?
Тако си мрачан и не чујеш ме више!"
Али овај не подиже својих очију.
Гилгамеш дотакне његово срце,
али оно више није куцало.
Тада он покри пријатеља као невесту.
Сличан лаву, подиже он свој тужан глас.
Сличан лавици погођеној копљем, заурла он.
Чупао је своју косу и разбацивао.
Подерао је своју одећу
и обукао прашну, жалобну.
Чим је засјао први јутарњи зрак,
подиже Гилгамеш нову тужаљку.
Шест је дана и шест ноћи оплакивао Енкидуа,
пријатеља.
Све док није седмог дана
освануло јутарње руменило,
оставио га је непокопаног.
Седмога дана сахрањује Гилгамеш пријатеља
и напушта град Урук.
Он жури напоље у степу.
Тамо га сусреће ловац
који копа јаме за лавове.
Ловац проговори краљу
и овако рече Гилгамешу:
„Узвишени владару,
ти си убио страшног чувара Кедрове шуме,
ти си свладао самога Хумбабу,
господара Кедровог брега,
својом си руком убијао лавове у бреговима,
ти си убио силнога бика
кога је послао бог неба.

Зашто су ти образи тако бледи и упали,
а твоје лице тако погружено?
Зашто ти је душа ојађена,
а стас погрбљен?
Зашто је јадиковка у твом срцу тако гласна?
Зашто личиш на путника далеких путева?
Зашто ти је лице опаљено од ветра, пљуска
и подневног сунца?
Зашто тако немирно журиш преко поља?"
Гилгамеш отвори уста, говори и рече му:
„Мога пријатеља,
који ми је био привржен као веран коњ,
пантера степе, Енкидуа, мога пријатеља,
који је све учинио
да се успнемо на Брег богова,
да ухватимо и убијемо чаробног бика,
да савладамо Хумбабу на Брегу кедрова
и да у гудурама убијамо лавове,
мога пријатеља,
који је са мношћем делио све опасности -
његова је стигла људска судбина.
Шест сам га дана и шест ноћи оплакивао,
све до седмог дана
оставио сам га непокопаног.
Судбина пријатеља тако тешко лежи на мени,
зато жури преко поља
и тражим даљине.
Како само могу то да прећутим,
како да се изјадам?
Пријатељ кога волим
постао је земља.
Енкиду, мој пријатељ,
постао је као блато земље!
Зар нећу и ја морати да се смирим као он
и да не устанем до века?"

ДЕВЕТА ПЛОЧА

Горко оплакује Гилгамеш Енкидуа,
свога пријатеља,
и јури преко поља:
„Зар нећу и ја, и ја као Енкиду умрети?
Душа ми је разривена болом.
Уплашио сам се смрти и зато јурим преко степе.
Одлазим моћном Утнапиштиму,
који је нашао вечни живот,
журим да стигнем к њему.
Када ноћу сам у степи спазим лава,
постајем плашљив.
Подигнем главу и усрдно се молим Сину, месецу.
И Нин-Уруми, господарици Тврђаве живота,
сјајној међу боговима,
упућене су моје молитве:
Сачувајте ми живот!"
Уморан леже на починак и у ноћи виде сан:
Млади се лав играо и радовао животу.
А он подиже секиру с бока,
извуче мач из појаса,
а тада - паде шиљаста стрела међу њих
као копље
и размрви земљу.
Он сам пропаде у разјапљен јаз.
Пробуди се уплашен и пође даље.
Кад се следећег јутра појави зора,
он подиже очи и угледа велику планину.
Име планине је Машу.
То су два брега што носе небо.
Између брегова надсвођена је Сунчева капија,
из које излази сунце.
Два дива чувају брдску Капију неба.
Људска им тела стрше из земље само грудима.
Скорпионима сличан, доњи део тела
пружају у Подземни свет.

Страшни су и језовити,
а њихов поглед наговешта смрт.
Њихов поглед као муња руши брегове у долину.
Гилгамеш их угледа и укочи се.
Од ужаса му се смрачи лице.
Он се осмели и поклони.
Скорпион човек повиче својој жени:
„Човек који долази к нама
има тело и месо као богови!"
Скорпиону човеку одговара жена:
„Две његове трећине су бог,
а једна трећина је човек!"
Скорпион човек виче
и говори пријатељу богова, Гилгамешу:
„Прошао си дуг пут, необични путниче,
дошао си све до мене.
Прешао си брегове који се тешко прелазе.
Хоћу да знам твој пут.
Овде су постављене границе твоме путовању.
Хоћу да знам циљ твога путовања!"
Гилгамеш одговори њему, скорпиону човеку,
и рече: „Тугујем за Енкидуом, пријатељем,
пантером степе.
Њега је стигла људска судбина.
Бојим се сада смрти и зато јурим степом.
Судбина Енкидуа тако тешко лежи на мени,
пријатељ кога волим постао је прах.
Енкиду, мој пријатељ, постао је као блато земље.
Зато сам јурио земљама,
зато сам се пењао преко планина
и дошао све до тебе.
Хтео бих да одем до Утнапиштима, мога праоца.
Он је доспео у Скупштину богова,
тражио је и нашао живот.
За смрт и живот хоћу да га питам!"
Скорпион човек отвори уста
и овако рече Гилгамешу:

„Никада за људе није било, Гилгамешу,
проходних стаза кроз ове брегове.
Нико још није прокрчио пут кроз ову планину.
Дванаесет двоструких сати
протеже се пећински ланац
који води кроз брегове неба.
Густа је тама,
ни трачка светла нема у пећинској јарузи
из које излази сунце
кад се изнад земље појави,
и у који опет залази
када се врати с пута по небеском океану.
Ми чувамо капију тог мрачног пута.
За бреговима лежи море,
које окружује све крајеве земље.
Ти не можеш ићи путањом сунца,
јер она води у пребивалиште светлих богова.
Никада још човек није прошао кроз тамни кланац.
Иза Сунчеве капије станује твој праотац.
Далеко, на ушћу воденог тока,
с оне стране Вода смрти станује Утнапиштим.
Никаква лађа не може превести човека преко."
Гилгамеш је разумео говор дива и рекао му:
„Пут ме води кроз непрекидну патњу.
Одређене су ми страшне муке и боли.
Треба ли у чемеру и јадиковању
да проводим своје дане?
Допусти ми сада да уђем у планину,
да видим Утнапиштима,
да га питам за живот који је он нашао.
Пусти ме да прођем и да нађем живот."
Скорпион човек отвори уста, говори,
и рече Гилгамешу:
„Храбар си ти, Гилгамешу,
имаш силну снагу.
Иди, Гилгамешу, и пронађи пут!
Брегови Машу виши су од свих брегова земље.

Дубоко у овој планини
стене стварају стравично мрачан кланац.
Нека би сретно стигао до кланца!
Нека ти је отворена Сунчева капија,
коју ми чувамо."

Гилгамеш је чуо ове речи и кренуо.
Пошао је путем који му је означио див.
Путањом сунца иде Гилгамеш.
За два сата стигао је до тамног кланца.

Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Не види он шта лежи пред њим,
ни шта лежи иза њега.

Три је двострука сата ишао.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Не види он шта лежи пред њим,
ни шта лежи иза њега.

Четири је двострука сата ишао.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Не види он шта лежи пред њим,
ни шта лежи иза њега.

Пет је двоструких сати ишао.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Не види он шта лежи пред њим,
ни шта лежи иза њега.

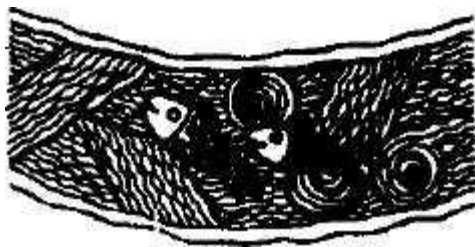
Шест је двоструких сати ишао.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Не види он шта лежи пред њим,
ни шта лежи иза њега.

Седам је двоструких сати ишао.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Не види он шта лежи пред њим,

ни шта лежи иза њега.
Осам је двоструких сати ишао.
Тада он гласно повиче.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Тама му не допушта да види
шта лежи пред њим,
а шта лежи иза њега.
Девет је двоструких сати ишао,
тада осети северни ветар.
Погнут му је стас,
напред му је окренуто лице.
Густа је била тама,
није било ни трачка светла.
Десет је двоструких сати ишао.
Тама попушта, светлост се ближи!
Једанаест је двоструких сати ишао.
Кланац се шири и он угледа први трак сунца.
Дванаест је двоструких сати ишао,
тада се расветли.
Опет га обасја светлост пуног дана.
Пред њим је лежао перивој богова,
он га угледа.
Силовитим корацима пође ка Врту богова.
Рубини су му плодови,
ту висе сплетови лоза чаробног изгледа.
Друго дрво носи лапислазули.
И разне друге плодове,
вредне да се пожеле,
носи дрвеће у врту.
У зракама сунца привлачно блиста врт.
И Гилгамеш подиже руке богу сунца Шамашу:
„Дуго је и мучно било моје путовање!
Морао сам убијати животиње дивљине,
у њихова сам крзна морао увијати тело,
а њихово месо била ми је храна.
Било ми је допуштено

да прођем кроз брдску капију
и прошао сам кроз кланац страшне таме.
Преда мном лежи Врт богова,
а иза њега широко море.
Покажи ми сада пут до Утнапиштима, далеког.
Покажи ми сада лађара
који ће ме тамо сигурно превести
преко Светског мора и преко Вода смрти
да бих нашао живот."
Шамаш га саслуша, забрину се
и овако рече Гилгамешу:
„Куда се журиш, Гилгамешу?
Живот који тражиш нећеш наћи!”
Гилгамеш рече њему, узвишеном Шамашу:
„У јаду самоће лутао сам степом,
звезда за звездом је залазила,
а ја сам годинама лежао ноћу
на пустом пољу.
Ни сунце, ни месец, ниједна звезда
није се појавила у мрачном кланцу.
Дај да те виде моје очи, сунце,
да се наситим твојим лепим светлом!
У даљини је нестало таме
и опет ме обасјава пуно светло.
Кад би само смртник смео да погледа сунце у око?
Не треба ли да и ја тражим живот
и да га нађем заувек?”
А Шамаш је разумео његове речи
и рекао Гилгамешу:
„Иди Сидури Сабитуи,
мудрој жени са Брега богова.
Она седи на престолу,
у Врту богова крај мора
и чува стабло живота.
Иди ка Врту, који лежи пред тобом!
Она ти може показати пут
до Утнапиштима далеког.”

Гилгамеш чу ове речи и пође.
Пред собом угледа Врт богова.
У бујној пуноћи стоје кедрови,
на дрвећу блистају племенити драгуљи.
Као морска трава пружа се под дрвећем
зелени смарагд.
Драго камење цвета овде као трње и чичак.
Сафир је семе плода.
Гилгамеш успорава корак
и подиже очи према Врту богова.

ДЕСЕТА ПЛОЧА

Престо богиње Сидури Сабиту стоји високо
над обалом мора.

Ту она седи и чува улаз у Врт богова.

Носи појас чврсто везан око бокова.

Њено је тело обавијено дугом хаљином.

Тражећи јури Гилгамеш на све стране,
тада пође према капији.

Одевен је крзном дивљих животиња,
страшан је његов лик,
боговима му је слично тело.

У срцу му је бол,
налик је на путника далеких путева.

Сабиту гледа у даљину,
говори сама себи
и тражи савет у свом срцу:

„Је ли то можда онај
који хоће да уђе у Врт богова?

Куда то иде силним корацима?"

Кад га Сабиту близу спази,
затвори своју капију,
затвори врата и засуне их.

Гилгамеш одлучи да продре унутра.

Он подиже руку и положи секиру на капију.

И Гилгамеш рече богињи Сабитуи:

„Сабиту, шта си то видела
кад си затворила врата?

Своју си капију затворила преда мном
и засунула је.

Разлупаћу врата и разбићу засун!"

Сабиту отвори врата
и говори му на улазу у Врт.

Она рече њему, Гилгамешу:

„Зашто су ти образи тако упали?

Зашто ти је чело тако мрачно наборано?

Зашто ти је тако растужена душа,

а стас погнут?
Зашто је бол у твојем срцу?
Личиш на путника далеких путева.
Потамнео си од олујног ветра и сунца,
лице ти је опаљено од подневног жара.
Зашто си тако журио издалека преко степе?"
Гилгамеш рече Сабитуи, богињи:
„Како да ми образи не буду упали,
а чело мрачно наборано?
Како да ми не буде растужена душа
и погнут стас?
Како да не буде боли у мом срцу?
Како да не будем сличан путнику
далеких путева?
Како да ми лице не буде преплануло
од олујног ветра и сунца
и од подневног жара опаљено?
Како да не јурим далеко преко степе?
Мога младог брата, пантера степе, Енкидуа,
мога младог пријатеља,
који је све учинио
да се успнемо на Брег кедрова,
да ухватимо и убијемо небеског бика,
да савладамо Хумбабу,
који је пребивао у шуми кедрова,
да у горским кланцима убијамо лавове,
мога пријатеља,
који је са мноштем делио све опасности и муке,
кога сам волео, тако јако волео -
њега је стигла људска судбина.
Дан и ноћ сам плакао за њим
и нисам га положио у гроб.
Чекао сам и веровао
да мој пријатељ мора оживети
од мог гласног дозивања.
Седам дана и седам ноћи лежао је ту
као згажени црв.

Тражио сам живот,
али га више нисам нашао.
Зато сам јурио степом
сличан човеку дивљине.
Судбина пријатеља тако тешко лежи на мени.
Како само да то прећутим?
Како да се изјадам?
Мој пријатељ кога волим постао је прах.
Енкиду, мој пријатељ,
постао је као блато земље!
Зар нећу и ја морати да се смирим као он
и да не устанем довека?
Тебе сада гледам, Сабиту,
да не бих гледао смрт, које се бојим."
Сабиту рече овако Гилгамешу:
„Гилгамешу, куда журиш?
Живот који тражиш нећеш наћи.
Кад су богови створили људе,
смрт су одредили за њих,
а живот задржали за себе.
Зато једи и пиј, Гилгамешу,
напуни своје тело,
дан и ноћ само се весели!
Нека ти је сваки дан радосна светковина!
Весели се и дан и ноћ уз харфу, фрулу и игру!
Обуци чисту одећу,
опери и помажи своју главу
и окупај тело у свежој води!
Весело гледај децу
која те хватају за руке!
Радуј се у наручју жене!
Зато се врати у Урук, у свој град,
као слављени краљ и јунак!"
Но, Гилгамеш рече њој, Сабитуи:
„Доста, Сабиту, покажи ми пут до Утнапиштима.
Упути ме да стигнем до њега!
Како да дођем до њега?"

Упути ме!

Ако је могуће, прећи ћу преко мора,
ако није, јурићу и даље обалом!"

Сабиту рече њему, Гилгамешу:

„Ниједног места нема крај овог мора
са кога би ико могао сретно прећи преко
и сретно пристати.

Ниједан који је овамо стигао од прадавних дана
није могао прећи преко мора.

Истина, преко мора плови Шамаш, силни јунак,
али осим бога сунца,
ко тамо прелази?

Тешка је пловидба преко Светског мора,
тежак је пут до Вода смрти,
које су пред далеким другим светом.

Како ћеш, Гилгамешу, доспети преко мора?

Па ако и дођеш до Вода смрти,
шта ћеш тада учинити?

Али погледај, ту је Ур-Шанаби,
Утнапиштимов лађар,
тамо где леже сандуци с камењем!

Управо је отишао у шуму да скупља траве
и бере јагоде.

Потражи га!

Ако је могуће, пређи с њим преко,
ако није, врати се!"

Кад то чу Гилгамеш,
диже секиру и задену оружје за појас.

Он крене и сиђе до обале мора.

Као бачено копље затвори се капија врта
између њега и богиње.

Гилгамеш гледа у даљину
и на ушћу реке опази лађу.

Тамо управи своје кораке,
ка Утнапиштимовом превозном чамцу.

Он тражи лађара
који би га сигурно превезао

преко широког мора
и преко Вода смрти.
Стиже до реке и успори корак.
Ту лежи лађа, он жури дуж обале,
али не налази лађара.
Види како ту леже само сандуци
напуњени камењем.
Одлази у шуму и виче:
„Лађару, ја те тражим!
Превези ме преко мора и преко Вода смрти!"
Звао је гласно, али одговора није било.
Гилгамеш се врати сандуцима
и разбије их у срџби.
Пође и врати се у шуму.
Његове очи угледаше Ур-Шанабија
и он ступи преда њ.
Ур-Шанаби рече њему, Гилгамешу:
„Реци ми своје име, кажи ми га!
Ја сам Ур-Шанаби,
лађар Утнапиштима, далеког."
Гилгамеш рече њему, Ур-Шанабију:
„Гилгамеш ми је име.
Дошао сам из земаља Ануових брегова.
Прешао сам далеки пут од изласка сунца
и сада коначно видим тебе, Ур-Шанаби!
Дај да угледам Утнапиштима, далеког!"
Ур-Шанаби рече Гилгамешу:
„Зашто су ти образи тако упали?
Зашто ти је чело мрачно наборано?
Зашто ти је душа тако растужена
и погнут стас?
Зашто је бол у твојем срцу?
Личиш на путника далеких путева.
Потамнео си од олујног ветра и сунца,
лице ти је опаљено од подневног жара.
Зашто си журио издалека преко степе?"
Гилгамеш рече њему, Ур-Шанабију, лађару:

„Како да ми образи не буду упали,
а чело мрачно наборано?
Како да ми не буде растужена душа
и погнут стас?
Како да не буде боли у мом срцу?
Како да не личим путнику далеких путева?
Како да ми лице не буде преплануло
од олујног ветра и сунца
и од подневног жара опаљено?
Како да не јурим далеко преко степе?
Мога младог брата, пантера степе, Енкидуа,
мога младог пријатеља,
који је све учинио
да се успнемо на Брег кедрова,
да ухватимо и убијемо небеског бика,
да савладамо Хумбабу,
који је пребивао у Кедровој шуми,
да убијемо лавове у горским кланцима,
мога пријатеља,
који је са мношћем делио све опасности и муке,
Енкидуа, кога сам волео, тако јако волео -
њега је стигла људска судбина.
Шест сам га дана и шест ноћи оплакивао
и нисам га положио у гроб.
Упознао сам страх од смрти
и зато сам јурио преко степе.
Судбина мог пријатеља тако тешко лежи на мени.
Зато долазим из даљине,
за собом имам дуг пут.
Како само да то прећутим?
Како да се изјадам?
Мој пријатељ, кога волим, постао је прах.
Енкиду, мој пријатељ,
постао је као блато земље.
Зар нећу и ја морати да легнем као он
и да се не дигнем до века?"
И Гилгамеш рече Ур-Шанабију, лађару:

„Па сад, Ур-Шанаби,
како ћу доћи до Утнапиштима?
Упути ме како ћу dospети до њега!
Покажи ми тајни пут!
Ако је могуће, пребродићу море,
ако није, јурићу даље обалом!"
Ур-Шанаби, лађар, рече њему:
„Твоје су руке, Гилгамешу,
онемогућиле сретан пристанак,
ти си разбио оне сандуке,
сам си себи спречио прелаз
преко плићака шумних Вода смрти.
Разбијени су сандуци с камењем,
па те не могу превести до Острва живота.
Ипак, Гилгамешу, узми с бока секиру,
спреми се, иди до шуме
и обори сто двадесет стабала,
тако да свака греда износи шездесет лаката.
Издељај их, зашиљи и донеси!"
Кад то чу Гилгамеш, узме своју секиру,
оде у шуму и обори сто двадесет стабала,
издеља их тако
да је свака страна износила шездесет лаката
и зашиљи их.
Скупи их и донесе Ур-Шанабију.
Они се попеше на лађу натоварену стаблима,
доведоше је на усталасано море
и стреловито одједрише.
Месец и петнаест дана дуг је пут.
Но где, већ трећег дана
стиже Ур-Шанаби до Вода смрти.
Ур-Шанаби рече њему, Гилгамешу:
„Укопај једно стабло,
и секиром га учврсти у тло.
Твоја рука не сме додирнути Воде смрти,
јер ћеш умрети.
Узми друго стабло и чврсто га утисни у тло.

Дај овамо и треће, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо четврто, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо пето, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо шесто, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо седмо, Гиламешу! Укопај га!
Дај овамо осмо, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо девето, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо десето, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо једанаесто, Гилгамешу! Укопај га!
Дај овамо дванаесто, Гилгамешу! Укопај га!"
Сто двадесет стабала употребио је Гилгамеш.

Затим откопча појас с бокова,

одбаци лавље крзно

и извади снажном руком јарбол.

Утнапиштим гледа у даљину,

говори сам себи

и саветује се у свом срцу:

„Зашто су нестали бродски сандуци с камењем?

А неко ко нема моје допуштење

плови лађом!

Тај што долази, тај не може бити човек!?

Загледам: није ли то људско биће?

Загледам: није ли то човек?

Загледам: није ли то бог?

Сасвим ми је сличан.

Моћном руком забија греде у брзе Воде смрти

тако да оне замењују сандуке с камењем,

које је Ур-Шанаби обично доле спуштао.

Сада сигурно вуку лађу овамо дуж греда.

Скоро ће бити на обали острва.

Но већ су употребљени сви стубови.

Тада странац подиже јарбол,

расколи га секиром,

утисне оба две греде у воду

и снажним замахом стиже лађа на обалу."

Утнапиштим силази из куће

и жури према странцу.

И Утнапиштим рече Гилгамешу:

„Реци ми своје име, кажи ми га!

Ја сам Утапиштим, који је нашао живот.”

Гилгамеш рече њему, блаженом Утнапиштиму:

„Гилгамеш ми је име.

Дошао сам овамо од Ануових брегова.

Прешао сам дуги пут од изласка сунца.

Сада најзад гледам тебе, Утнапиштима, далеког!”

Утнапиштим му рече:

„Зашто су ти образи тако упали?

Зашто ти је чело мрачно наборано?

Зашто ти је душа тако растужена,
а стас погнут?

Зашто је бол у твојем срцу?

Личиш на путника далеких путева.

Поцрнео си од олујног ветра и сунца,

од подневног жара опаљено ти је лице.

Зашто си журио издалека преко степе?”

Гилгамеш рече њему, Утнапиштиму, далекоком:

„Како да ми образи не буду упали,
а чело мрачно наборано?

Како да ми не буде растужена душа
и погнут стас?

Како да не буде боли у мом срцу?

Како да не будем сличан путнику далеких путева?

Како да ми лице не буде преплануло

од олујног ветра и сунца

и од подневног жара опаљено?

Како да не јурим далеко преко степе?

Мога младог брата, пантера степе, Енкидуа,

мога младог пријатеља,

који је све учинио

да се успнемо на Брег кедрова,

да ухватимо и убијемо небеског бика,

да савладамо Хумбабу,

који је пребивао у кедровој шуми,

да убијемо лавове у горским кланцима,

мога пријатеља,
који је са мном делио све опасности и муке,
Енкидуа, кога сам волео, тако јако волео -
њега је стигла људска судбина.
Шест сам га дана и шест ноћи оплакивао
и нисам га положио у гроб.
Упознао сам страх од смрти,
зато сам јурио преко степе.
Судбина пријатеља тако тешко лежи на мени.
Зато долазим издалека овамо,
за мном је остао дуги пут.
Како само да то прећутим?
Како да се изјадам?
Мој пријатељ, кога волим,
постао је прах.
Енкиду, мој пријатељ,
постао је као блато земље.
Нећу ли ја морати да се смирим као он
и да не устанем довека?"
И Гилгамеш рече Утнапиштиму:
„Мислио сам, идем до Утнапиштима, далеког,
хоћу да видим њега, бесмртног,
који је нашао живот.
Тако сам пошао и путовао земљама,
путовао сам преко брегова
који су тешко проходни,
прелазио сам преко река и мора.
Нисам се задовољио сретним животом,
до сита сам се напио боли,
патња ми је била храна.
До Сабитуе нисам још био стигао
а одело ми беше већ давно подерано.
Морао сам ловити дивље птице, дивокозе,
јелене и газеле и јести њихово месо.
Лава, пантера и пустињског пса
морало је да убије моје копље,
њихова крзна морала су ме одевати.

Нека душе умрлих затворе своју капију,
 смолом и камењем нека је затрпају!
Хоћу да уништим духове смрти,
 нека престане њихово кликтање.
Утнапиштиме, ти ми објави живот!
Ти си га стекао."
Утнапиштим рече њему, Гилгамешу:
„Немој јадиковати и немој се љутити.
Богови и људи имају различите судбине.
Отац и мати су те родили као човека.
Иако су твоје две трећине божанске,
 једна трећина је човек
 и она те вуче људској судбини.
Човеку није одређен вечни живот.
Смрт је страшна,
 сваком животу она поставља циљ.
Зар градимо куће заувек?
Печатимо ли уговоре за вечност?
Зар браћа заувек деле баштину?
Зар човек вечно ужива радост стварања?
Носи ли река сваки дан високе таласе
 и доноси ли земљи поплаву?
Зар птице купилу и кирипа увек гледају пролеће?
Зар ће њихово око довека гледати сунце?
Откада су дани започели, ништа није трајно.
Не личи ли једно другом
 новорођено дете и смрт?
Зар нису обоје обележени знацима смрти?
Кад чувар и вратар пушта душу
 из Подземља на светло
 и новорођене поздрави сунце,
 тада се одмах сакупљају силни Анунаки,
 велики духови,
 и Маметум, која ствара судбину,
 да заједно одреде ток живота.
Они одређују дане живота,
 али не броје дане смрти."

ЈЕДАНАЕСТА ПЛОЧА

Гилгамеш рече њему, Утнапиштиму, далеком:

„Гледам те, Утнапиштиме,
ти ниси ни већи ни шири од мене,
ти си ми сличан као отац сину.

Ти ниси друкчије грађен него ја,
и ти си човек као и ја.

Али ја сам немиран
и створен сам да се борим.

А ти си се уклонио борби,
лежиш мирно на својим леђима.

Како си само доспео у Скупштину богова,
како си тражио и нашао живот?"

Утнапиштим му рече:

„Хоћу, Гилгамешу, да ти поверим
један непознат догађај
и откријем једну тајну богова.

Шурипак је град на Еуфрату,
ти га и сам познајеш.

То је стари град.

Дуго времена су му богови били наклоњени.

Тада они одлучише да пошаљу потоп.

На саветовању богова седео је и Еа,
бог дубина.

Мојој кући од трске
испричао је одлуку богова.

'Кућо од трске, кућо од трске!

Зиду, зиду! Колибо од трске, чуј!

Ти, човече из Шурипака,
Утнапиштиме, сине Убара-Тутуа,
сагради дрвену кућу,
подигни је у лађу!

Остави богатство, тражи живот,
презри поседовање, спаси живот.

Донеси у лађу животно семе сваке врсте!

Одмах сагради лађу.

Сразмерна нека буде дужина ширини!
Спусти је у слатководно море
и покриј кровом!
Схватио сам и рекао богу Еи,
своме господару:
'Учинићу, господару, како заповедаш,
са страхопоштовањем ћу следити
твоје заповеди.
Али шта ћу рећи граду, народу
и најстаријима међу њима?'
Еа отвори уста и рече своје слузи, мени:
Ти људско чедо, треба да им кажеш:
Велики бог Бел гледа ме попреко,
и зато нећу више да станујем у вашем граду
нећу више да видим Белову земљу.
Хоћу да одем до слатководног мора
и да станујем код Ее,
који ми је милостив господар.
А вас ће благословити свакаквим богатствима.'
Кад је заблистао први трак сунца,
почео сам све спремати.
Отишао сам до слатководног мора,
прибавио дрво и смолу,
направио план лађе и нацртао га.
Сва моја својта, јаки и слаби,
латише се посла.
У месецу великог Шамаша беше завршена лађа.
Све што сам поседовао натоварио сам,
натоварио сам и сребро, и злато,
и животно семе сваке врсте.
Целу своју породицу и најближу родбину
укрцао сам на лађу.
Велику стоку и мале животиње
догнао сам у њу.
Занатлије свих вештина
пустио сам да уђу.
Бог ми је дао одређен рок:

'Увече, кад владари таме пусте страховиту кишу,
уђи у лађу и забрави врата!
Кад дође то време,
владари таме пустише страховиту кишу.
Гледао сам невреме, било је страшно!
Ушао сам у лађу и забравио врата.
Огромну сам барку препустио кормилару.
Кад је јутро освануло,
подиже се црно облачје као гаврани.
Беснели су сви зли дуси,
светлост се претворила у таму.
Јужни ветар је тутњао,
воде су бучећи хујале
и већ достигле планине,
сручиле се на све људе.
Брат брата није више препознавао.
И сами се богови уплашише потопа,
побегоше и попеше се на Ануов Брег богова.
Шћућурени као пси гурају се међу собом.
Иштар виче као жена у тешком порођају,
завија лепи глас дивне богиње:
'Лепа земља прошлих времена постала је блато,
јер сам ја рђаво саветовала
у Скупштини богова!
Како сам само могла у Скупштини богова
да дам тако рђаву заповест?
Како сам само могла да уништим све своје људе?
Као у метежу битке однела их је поплава.
Зар сам зато дала да се људи рађају
да сада као рибље легло испуњавају море!?'
И сви богови плачу с њом,
погнути седе богови и плачу.
Мука њених боли затвара им уста.
Шест дана и шест ноћи
потоцима је падала киша.
Седмог дана попусти потоп,
била је тишина као после битке.

Море се смирило,
а злокобна олуја стишала.
Посматрао сам време, сасвим се стишало.
Сви су се људи претворили у блато.
Пусто и једнолично било је тло земље.
Отворио сам окно
и светлост ми је обасјала лице.
Пао сам ничице, сео сам и плакао,
плакао сам и сузе су ми текле низ лице.
Погледао сам на далеку водену пустињу.
Гласно сам јадиковао,
јер су погинули сви људи.
После дванаест двоструких сати
диже се једно острво.
Лађа је пловила према брду Нисир.
Насела је и чврсто остала на њему.
Шест дана држао је брег лађу
и није јој више дао да се заљуља.
Кад настаде седми дан,
узех голуба и пустих га.
Голуб оде и опет се врати.
Није нашао место где би се зауставио
и зато се вратио.
Узех ластавицу и пустих је.
Ластавица одлете и врати се.
Није нашла места где би се зауставила
и зато се вратила.
Узех гаврана и пустих га.
Гавран одлете,
виде како вода пресушује,
чепрка, ждере и гракће
и не врати се више.
Тада сам их све пустио напоље,
на све четири стране
и принео јагње као жртву,
жртвено зрневље просуо сам на врху брда,
спалио сам кедрово дрво и мирту.

Богови су удисали мирис.
Угодно се дизао мирис боговима у ноздрве.
Као мухе скупили су се над жртвом.
Кад је стигла господарица богова,
 подиже велике драгуље
 које јој је Ану дао начинити као накит:
'Ви богови! Као што никад нећу заборавити
 накит од драгуља на мом врату,
 тако ћу мислити на ове дане
 и никад их нећу заборавити!
Нека сви богови дођу на жртву,
 Бел нека не дође!
Не размишљајући, он је послао потоп
 и моја људска чеда осудио на пропаст.
Велики Бел дође и угледа лађу,
 тада се Бел расрди,
 разљути се на богове:
'Које је то живо биће избегло пропаст?
По мојој казни није требало да остане жив
 ниједан човек!
Ниниб, борац међу боговима,
 отвори уста и рече силноме Белу:
'Ко осим Ее мудро поступа?
Та, Еа све разуме, пун је обзира!
Еа, бог дубине, отвори уста
 и рече силноме Белу:
Ти, боже, владару, ти, силни,
 како си само могао
 тако непромишљено да изазовеш потоп?
Онај који греша
 нека свој грех и носи!
Онај који зло чини
 нека зло и окаје.
Али пази да не буду сви уништени.
Казни само зло да сви не пропадну!
Уместо што си пустио потоп,
 могао си подићи лава да прореди људе.

Уместо што си послао потоп,
могао си да пошаљеш неман
да смањи људство.
Уместо потопа могла је доћи глад
да би покорила земљу.
Ја, ја нисам издао тајну богова.
„Врло мудро" дао сам да види слике у сну,
и тако је сазнао за тајни план богова.
А ви сте сада остали празних руку!
Еа уђе у лађу, узме ме за руке,
изведе са женом на копно,
заповеди јој да клекне пред мене,
ступи пред нас,
положи на нас руке
и благослови нас:
'До сада је Утнапиштим био смртан човек,
сад нека буде са својом женом једнак нама
и нека станује далеко на мору,
тамо где утичу реке.'
Тако ме удаљише богови
и дадоше ми да живим далеко на ушћу реке.
Али који ће се од богова теби смиловати?
Ко ће те довести пред богове
да нађеш живот који тражиш?
Покушај само да не спаваш шест дана
и шест ноћи!"
Тек што је Гилгамеш сео,
спусти се на њега сан као јак ветар.
Утнапиштим рече својој жени:
„Погледај јакога који тражи живот,
сан га салеће као ветар!"
А жена рече њему, Утнапиштиму, далекоком:
„Додирни га да остане будан!
Дај му да се опет здрав врати
путем којим је дошао.
Капијом кроз коју је изашао
нека се опет врати кући у своју земљу."

Утнапиштим рече њој, жени:

„Ах, ти сажаљеваш људе!

Пеци хлебове за њега

и стави му их уз главу!"

Када је он спавајући клонуо уза зид лађе,

испече она за њ хлебове

и стави му их уз главу.

Наслоњен на зид лађе,

лежао је Гилгамеш.

Утнапиштим рече њему, који је спавао:

„За први хлеб је тесто замешано,

други хлеб је умешен,

трећи хлеб је овлажен,

четврти је брашном присут

и стављен у пећ,

пети хлеб је постао смеђ,

шести хлеб је готово..."

Тада га он изненада додирне

и станац се пробуди.

Гилгамеш рече њему, Утнапиштиму, далеком:

„Уморног савладао ме сан,

као неки силни спустио се на ме.

Нагло си ме додирнуо и пробудио."

Утнапиштим му рече:

„Шест хлебова је било испечено,

а ти си већ чврсто спавао.

Требало је да те хлебови одрже будним."

Гилгамеш рече њему, Утнапиштиму, далеком:

„Шта треба сада да учиним, Утнапиштите?

Куда да се окренем?

Сан ме је шчепао као разбојник,

у мом сну седи смрт.

У мојој одаји или ма где било,

седи она, смрт!"

Утнапиштим рече Ур-Шанабију, лађару:

„Ур-Шанаби, нека те више не види моја обала,

место превоза нека те не пусти овамо.

Не смеш више превести ниједног смртног човека
ма како силно тежио за мојим пребивалиштем!
Човек кога си овамо довео
има прљаво одело.

Животињска су му крзна одузела лепоту тела.
Одведи га, Ур-Шанаби, до места за купање,
нека се окупа у води,
нека одбаци своја крзна
да их море однесе!

Нека опет буде лепо његово тело!
Нека му главу обавије нови повез,
сјајним оделом одени му тело
да му покрије голотињу.

Док опет не дође у свој град,
док се својим путем не врати кући,
нека се не подере ово одело,
нека остане ново у све дане!"

Тада га поведе Ур-Шанаби са собом
и одведе на место за купање,
он се опра у води
и одбаци своја крзна
да их море однесе.

Новом лепотом синуло је његово тело.
Нови му је повез обавио главу,
обукао је раскошну одећу,
која је покривала шегову голотињу.

Док опет не дође у свој град,
док се својим путем не врати кући,
не треба да се подере ово одело,
треба да остане ново у све дане!

Гилгамеш и Ур-Шанаби попеше се на лађу,
управише је на таласе
и одмах отпловише.

Тада рече жена Утнапиштиму, далеком:
„Отишао је Гилгамеш,
много је он претрпео
и поднео много мука.

Шта ћеш му дати да сретно стигне у домовину?"

Гилгамеш чу ову реч,

дохвати бродску мотку

и погура барку опет ближе обали.

Утнапиштим рече њему, Гилгамешу:

„Гилгамешу, дуго си ходао,

много си претрпео

и поднео много мука.

Шта да ти дам да сретно стигнеш у домовину?

Хоћу да ти одам једну тајну,

хоћу да ти кажем о чудотворној трави.

Трава је слична трну,

а расте дубоко у мору,

трн је као јежева бодља,

цвета у далеком слатководном мору.

Кад ту траву добијеш у своје руке

и једеш од ње,

наћи ћеш вечну младост и вечни живот."

Гилгамеш саслуша његове речи

и они кренуше далеко преко мора.

Стигоше до далеког слатководног мора.

Тада он скине свој појас,

збаци горњу одећу,

привеза тешко камење за ноге.

Оно га повуче дубоко у велико море

и он опази траву сличну трну.

Узбра траву и чврсто је држаше у руци,

одсече тешко камење

и изрони поред лађе.

Попе се у чамац поред лађара

и држаше у рукама чаробни цвет мора.

Гилгамеш рече Ур-Шанабију, лађару:

„Ур-Шанаби, ево имам траву!

Ово је трава која обећава живот.

Сада ће бити испуњена жарка тежња човекова,

биће му сачувана младост у пуној снази.

Хоћу да је однесем

у мој зидом утврђени Урук,
даћу свима јунацима да једу од ње,
хоћу да је поделим многим.
Име биљке је 'старац опет постаје млад'
Ја, ја хоћу од ње да једем
да опет вратим пуну снагу своје младости!"
Двадесет су двоструких сати путовали даље
и угледали комадић земље.
Приспели су после тридесет сати
и тада су се одмарали.
Гилгамеш угледа језеро,
хладна и свежа била је његова вода.
Ушао је у њу и купао се у угодној свежини.
Нека змија осети мирис траве
дошуња се и узе траву.
Гилгамеш се врати и прокле змију.
Тада он седе и заплаче,
сузе му потекоше низ лице.
Погледа у очи Ур-Шанабију, лађару:
„За кога су се, Ур-Шанаби, трудиле моје руке?
За кога кружи и истиче крв мога срца?
Радио сам, али мени самом то није донело
ништа добро.
За црва који гмиже у земљи
добро сам учинио!
Трава ме водила по мору.
Одсада ћемо избегавати море и реке,
а лађа нека лежи уз обалу."
Двадесет су двоструких сати путовали даље
и угледали торањ храма.
После тридесет двоструких сати
зауоставише се да се одморе
и подигоше очи
према граду са светим храмом.
Тада дођоше до Урука
и уђоше у град са високим зидовима.
Гилгамеш рече њему, Ур-Шанабију, лађару:

„Попни се на зид, Ур-Шанаби!
Иди по зидинама Урука,
јако утврђеног града!
Гледај како је снажно утемељен,
како је високо насут брег храма.
Погледај силне грађевине,
саграђене су од опека,
а све су те опеке испечене!
Седам мудрих мајстора, мојих саветника,
предложили су ми планове.
Нека ти припадне земљиште на подручју града,
и врт и одаја за жене нека ти припадну!
У Уруку треба да саградиш своју кућу!”

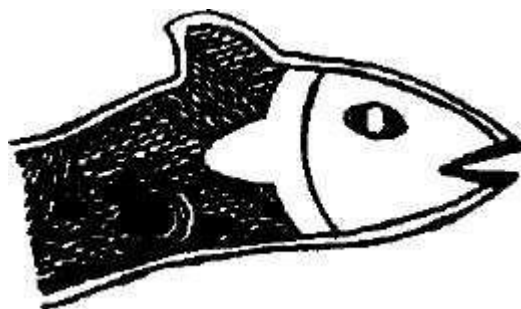
ДВАНАЕСТА ПЛОЧА

Гилгамеш влада у Уруку,
у граду с високим зидинама.
Он не може да се смири.
Дозива свештенике, чаробњаке и оне што призивају мртве:
„Дозовите ми Енкидуов дух!
Реците ми
како могу да угледам Енкидуову сену?
Хоћу да га питам за судбину мртвих?"
Најстарији међу свештеницима рече:
„Гилгамешу,
ако хоћеш да сиђеш у Подземни свет,
до пребивалишта великог бога мртвих,
тада мораш доћи у прљавој одећи.
Не смеш се намазати скупоценим уљем,
јер ће те, привучени његовим мирисом,
опколити непожељни духови.
Не смеш лук положити на земљу,
јер ће те окружити сви они које си усмртио.
Не смеш у руци држати жезло,
јер ћеш растерати душе мртвих.
Не смеш имати ципеле на ногама,
смеш само нечујно ходати.
Не смеш пољубити жену коју волиш,
ону коју не подносиш не смеш тући.
Не смеш миловати дете које волиш,
оно које не трпиш не смеш казнити,
јер ће те узнемиравати
јадиковање људи под земљом."
Гилгамеш оде у велику пустињу
до капије Подземља.
Дође до мрачног Иркалиног стана:
Своје кораке управља према пребивалишту
из кога не излази више онај
који једном уђе.
Ишао је путем, путем без повратка.

Ишао је до пребивалишта,
чији становници не требају светла,
прах земље им је храна,
а блато је њихово јело.
Они не виде светло, седе у тами.
У перје су обучени
и имају крила као птице.
Он закуца на врата
и рече вратару ове речи:
„Хеј, вратару, отвори своју капију
да могу ући.
Ако капију не отвориш,
разбићу врата и сломићу засун!"
Вратар отвори прву капију
и скиде му огртач.
Водио га је кроз седам капија
и скидао му одећу
да би наг ушао у царство мртвих.
Он ступи пред велику богињу Ерешкигал
и рече:
„Пусти Енкидуа, мога пријатеља,
да дође к мени
да га питам за судбину мртвих!"
Али је стражар и кључар богиње
чврсто држао мртвога,
богиња га није пуштала.
Узвишена Ерешкигал рече овако Гилгамешу:
„Врати се натраг!
Ти не можеш видети мртвога.
Нико те није овамо звао."
Ожалошћен, успне се Гилгамеш, узме своју одећу
и прође кроз седам капија.
Дође до дубоке воде
и замоли Еу, мудрог бога дубине:
„Пошаљи ми овамо Енкидуову сену!
Подземље га чврсто држи."
Отац дубине чу његове речи

и рече силноме Нергалу, владару мртвих:
„Отвори одмах рупу у земљи!
Доведи горе Енкидуов дух
да проговори своме брату Гилгамешу.”
Кад то чу силни Нергал,
отвори одмах рупу у земљи
и доведи горе Енкидуову сену.
Они се препознаше,
а ипак остадоше један другом далеко.
Разговарали су.
Гилгамеш је викао,
а сена је дрхтавим гласом одговарала.
Гилгамеш отвори уста и рече:
„Говори, пријатељу мој,
говори, пријатељу мој!
Објави ми сада закон земље
коју си видео!”
„Ја ти то не могу рећи, пријатељу,
ја ти то не могу рећи.
Ако бих ти открио закон земље коју сам видео,
ти би сео и заплакао.”
„Па хоћу да седнем и да плачем довека!”
„Погледај, пријатеља којег си прихватио,
којему се срце твоје обрадовало,
њега ждери црви као старо одело.
Енкиду, пријатељ,
кога је твоја рука додиривала,
постао је блато земље,
пун је прашине,
потонуо је у прах,
прах је постао.”
Гилгамеш хтеде још да пита,
али нестаде сене Енкидуове.
Гилгамеш се врати у Урук,
у град с високим зидинама.
Високо се диже храм Светог брда.
Гилгамеш леже да спава,

а смрт га уграби
у сјајној дворани његове палате.

ЕП О УРУЧКОМ КРАЉУ ГИЛГАМЕШУ

Готово код свих народа, почевши од најстаријих времена па све до данас, књижевност би се могла обележити једним делом или једним именом као њеним представником, њеним симболом. Тако нпр. при помену италијанске књижевности свако ће помислити - Данте: *Божанствена комедија*; немачка књижевност изазива у нама исто тако име једног писца и његовог дела - Гете: *Фауст*, симбол енглеске књижевности свакако је Шекспир, шпанске Сервантесов *Дон Кихот* који је далеко прешао уске оквири ове књижевности, а при помену руске нема тога ко не би помислио - Достојевски или Толстој. У класичној књижевности помен на грчку несумњиво ће свакако подсетити на позната два Хомерова епа *Илијаду* и *Одисеју*. Али мали је број људи који познају дело, једно од најстаријих књижевних дела уопште, из књижевности чије су се контуре одавно изгубиле у древној прошлости, дело које није само њен симбол него је својом дубоком хуманошћу симбол свих искрених стремљења од најстаријих времена па до данас. То је дело које је било разумљиво људима пре 6000 година, а остало је разумљиво и данашњем човеку, симбол који кроз та небројена столећа није остарио, него је остао вечно млад, као да се домогао оне чудесне „траве бесмртности“ коју је тако грчевито тражио, нашао и заувек изгубио главни јунак тога дела. Ни оних више од 2500 година, које је провело у тами „подземног света“, није му одузело ништа од лепоте и свежине. То је еп о уручком краљу Гилгамешу из старе месопотамске књижевности.

Међу свим епосима, легендама и митовима ове књижевности, еп о Гилгамешу је по свом обиму највећи, а по садржају највреднији и најсавршенији. Иако је као целина састављен око 1700. године пре наше ере, он је несумњиво настао, бар у појединим својим деловима, у далекој сумерској прошлости. Био је преведен и на хуритски и хетитски језик. И овај је еп познат у неколико варијаната као и епоси о стварању света и Иштариним путу у пакао. У једној се Гилгамеш зове Нимрод (Нимруд), у другој Издубар, док се Енкиду назива и Еа-бани, а у једној новијој вавилонској варијанти Утнапиштимово је име Касисатра,

од којег је и настало грчко име Ксисутрос. Све ове варијанте имају углавном исти садржај: Гилгамешово пријатељство с Енкидуом, њихова заједничка борба с Хумбабом и небеским биком, Енкидуова смрт, Утнапиштимова прича о великом потопу и Гилгамешов пут у подземни свет.

Главни јунак епа Гилгамеш, „човек бола и радости“, био је краљ у Уруку. Као што су краљеви пре потопа потпуно легендарне личности, о чему нам сведочи њихова невероватна старост и дужина владања (8 владара владало је, наводно, преко 200 000 година), тако ни сви владари после потопа пронађени у краљевским листама, које су састављене нешто пре 2000. године пре н. е., нису још ослобођени легенде, нису потпуно ушли у историјску стварност. И њихова дужина владања, иако краћа од оних пре потопа, ипак је невероватна. Три прве династије после потопа, она из Киша са 23 краља, из Урука (Ереха) с 12 краљева и она из Ура са 4 краља, требало би да су владале отприлике истовремено. Према натпису на плочи који је Л. Вули нашао у рушевинама храма код Тел ел-Обеида, храм је подигао А-ани-пада, син Мес-ани-паде, краља Ура. То би, према томе, био други краљ I династије из Ура, који у краљевским листама није поменут, а тиме је доказано да ова династија није више легендарна него историјска. А пошто је отприлике истовремено владала и династија из Урука, у којој је краљ Гилгамеш пети по реду, то се и његова легендарност налази већ на рубу историјске стварности. Владао је у Уруку, после свих пустоловина увек се поново враћао у Урук, а по повратку с безуспешног пута у подземни свет умро је у својој палати у Уруку.

У једној химни Гилгамеш се слави као херој и судија покојника:

Гилгамешу, савршени краљу,
Судијо Анунакија, узвишени испитивачу,
Најзнатнији међу људима,
Који оком обухваташ све стране света,
Управитељу земље, господару подземља!
Ти си судија и испитујеш као бог.

Овде треба поменути да су нарочито у прво доба све умрле краљеве сматрали боговима, па су им ту част често још и за живота указивали. Многи су владари додавали своме имену име неког бога као нпр.: Амар-Син, Рим-Син (Син, бог месеца), Набуполазар, Набунаид (Набу, бог мудрости и трговине), Нергал-шар-ушур (Нергал, краљ подземља), па његов син Лабашу-Мардук, Амел-Мардук (Мардук, главни вавилонски бог) и многи други.

Друга личност епа, Енкиду, дивљи човек степе, кога је од блата створила Аруру, богиња обликовања, разликовао се од осталих људи тиме што је по целом телу био космат, али кога је после међусобне борбе везало искрено пријатељство с краљем Гилгамешом. Можда је ово и нехотична симболика где се у тако блиском односу налази краљ („две трећине бог, а једном трећином човек“) с бићем које је, истина, било човек, али је својим спољним изгледом и начином живота („са газелама једе траву, са стоком лоче воду“) више личило на животињу.

Утнапиштим („младаца човечанства“), Гилгамешов праотац, који је са својом женом после великог потопа стекао бесмртност, био је пореклом из Шурипака (Шурупак). Није познато да ли је био краљ, али у краљевским листама од пре потопа осми, последњи краљ, владао је у Шурипаку, но име му није познато. Утнапиштимов лађар Ур-Шанаби приказан је као једноставан, обичан човек. Он је једини могао да плови преко „Светског мора“ и „Вода смрти“. Исто су тако споредне и једноставне личности ловац и његов отац.

Хумбаба, чудовишно биће, како је описан у епу, живо нас подсећа на бикове с људским главама који су као скулптуре натприродне величине украшавали портале многих краљевских палата Вавилона и Асирије. Био је чувар Кедрове шуме, али је узнемиравао људе у бреговима, па је увредио и самог Шамаша, бога сунца. Он и чудесни небески бик, кога је на Иштарин захтев послао Ану да убије Гилгамеша јер је увредио Иштару, једини су представници зла у овоме епу. Њих су заједнички савладали Гилгамеш и Енкиду, што се и овде може протумачити као победа добра над злом.

Од места у којима се збивају догађаји овога епа у првом реду треба поменути град Урук. Он је, уз остале сумерске градове, био један од центара ране сумерске културе. Лежао је уз Еуфрат, који данас, мењајући кроз векове свој ток, тече око 10 км западно од његових рушевина. Исто тако померио је и Тигар свој ток нешто према истоку. Град је био опасан високим бедемом. Шулги, други краљ II династије из Ура (2278-2228. пре н. е.), помиње у једном натпису велики зид који су називали Гилгамешовим. Осим краљевске палате, у Уруку су били саграђени храмови и житнице. Тако је откопан један храм са више приземних просторија уз дуго двориште. Према првом спрату храма водило је степениште, а колико је храм био висок није познато. Други уручки храм саграђен је на асфалтној подлози, а зидови с унутрашње стране били су обојени бело и црвено или украшени мозаицима у више боја. У једном од њих налазио се и велики Иштарин кип, који су Еламци приликом освајања сумерских градова и разорења Урука однели у свој главни град Сузу, одакле га је вратио у Урук тек после више од 1500 година асирски краљ Асурбанипал. У овом је граду пронађена базалтна стена на којој су у рељефу приказане две сцене из лова, једна изнад друге. У првој ловац пробада лава копљем, а у другој га гађа стрелом.

Најстарије глинене плоче са сликовним писмом потичу такође из Урука, па није ни чудо што се Гилгамешу приписује и његов изум. Из књижнице овог града прибавио је Асурбанипал препис епа о Гилгамешу.

Степа и поља често се помињу као места где су се такође збивали догађаји. „Брег богова“, који опкољава Кедрова шума, двапут је био циљ Гилгамешова путовања: први пут с пријатељем Енкидуом у потрази за Хумбабом, а други пут када је сам путовао тражећи праоца Утнапиштима. Идући за там циљем, кренули су према северу. Тај брег је вероватно Либан, јер кедрова има само још у Индији и северној Африци. Друго путовање водило га је кроз планину Машу. На географским картама старог света записано је у северном делу Месопотамије име планине Масиус. Иако нас ово име подсећа на планину Машу, мало је вероватно да су њу сматрали оном

легендарном панином кроз чији кланац пролази ноћу сунце и којим је ишао и Гилгамеш. Иза „Врта богова“ налази се, према опису у епу, „Светско море“. Да ли је то било Средоземно море, које се простире западно одмах иза Либана, тешко је рећи. Исто је тако тешко установити где је било Утнапиштимово острво које су опкољавали „шумни плићаци Вода смрти“, а до којег се долазило пловећи „Светским морем“. Место са којег се полази на Утнапиштимово острво налази се, према епу, на „ушћу реке“. Спомиње се и „слатководно море“: Сумерцима је у најстарије време била позната „слана вода“ Персијског залива и „слатка вода“ Еуфрата и Тигра, која је при честим поплавама могла бити слична „слатководном мору“. И у епу о стварању света мешање слане и слатке воде представљало је првобитни хаос. Међутим, слана и слатка вода налазе се на југу, а Гилгамеш је путовао на север. То би се могло протумачити тако што су се Сумерци, стварајући овај еп о Гилгамешу, слободно служили овим појмовима премештајући их према потреби и развоју догађаја. Но, слатке воде ипак има и у северном делу Месопотамије, нпр. језеро Ван. На повратку Гилгамеш се купао у једном језеру када му је змија украла „траву бесмртности“.

Еп се може поделити на два готово једнака дела. У првих седам плоча ређају се догађаји с извесном ведрином и борбеношћу, али већ садрже клице мрачне човекове судбине која се полако приближава. Други део епа, од осме до дванаесте плоче, застрт је неком узвишеном сетом, а главни мотиви су страх од смрти и тежња за вечним животом.

У првом делу описан је Гилгамешов однос према спољном свету, а у другом његов однос према самом себи, према свом унутрашњем најинтимнијем бићу. У верном друговању и дубоком пријатељству с Енкидуом Гилгамеш доживљује тежак ударац због пријатељеве смрти. Осећај губитка блиског бића, који, како се по свему чини, Гилгамеш још није доживео, мења га из основа. У осмој плочи, која се може сматрати првим врхунцем епа, ка којему, у врло добро смишљеној градацији, све управо неодољиво и судбински тежи, Гилгамеш тугује и јадикује за пријатељем. Његове једноставне речи дубоко нас дирају, и ми са дивљењем можемо установити да се човек од пре 6000 година

племенитошћу и дубином својих осећања ништа није разликовао од човека новијег времена и да је та своја осећања и мисли умео да искаже у савршеном песничком облику. Зато с правом можемо ових неколико страница убројити међу најбоље које су у старијој књижевности написане.

Утнапиштимова прича о великом потопу уклапа се у овај еп као велика епизода, заустављајући за тренутак ток догађаја. Са драматске стране она је највреднији део епа. Занимљива је сцена у којој су описани богови како под утиском страшне непогоде, коју су сами изазвали:

побегоше и попеше се на Ануов Брег богова.

Шћућурени као пси гурачу се међу собом.

Чини се као да је непознати песник једва дочекао да богове, који су били толико узвишени над људима и којих су се сви бојали, прикаже беднима и немоћнима пред природним силама, обичним смртницима које је обузео неописив страх. Није му ни то било доста, него их још злурадо упоређује с псима. Све нам ово доказује како су њихови богови, створени према људском облику, према људским врлинама и манама, доиста баш блиски људима и морали да трпе као и људи. Од осме плоче па даље Гилгамеш је утеловљење човековог страха од смрти и тежње за бесмртношћу. Он не може да схвати да ће и он „морати да се смири и да не устане до века" као његов пријатељ Енкиду. Хвата га паничан страх. Он сам каже:

Зар нећу и ја, и ја као Енкиду умрети?

Душа ми је разривена болом.

Уплашио сам се смрти и зато јурим преко степе.

Али ту нема помоћи. Утнапиштим и његова жена с лађарем Ур-Шанабијем последњи су међу људима који су стекли бесмртност јер:

Кад су богови створили људе,
смрт су одредили за њих,
а живот задржали за себе.

Угледавши Утнапиштима, Гилгамеш је зачуђен његовим људским ликом:

Ти ниси ни већи ни шири од мене,
ти си ми сличан као отац сину.
Ти ниси другачије грађен него ја,
и ти си човек као и ја.

Гилгамеш му управо завиди на стеченој бесмртности и пита:

Како си само доспео у Скупштину богова,
како си тражио и нашао живот?

Још пре него што му је испричао како је дошло до потопа и како је стекао бесмртност, Утнапиштим му на врло сликовит начин приказује пролазност свега што живи, па и човека:

Зар птице кулилу и кирипа увек гледају пролеће?
Зар ће њихово око довека гледати сунце?
Откада су дани започели, ништа није трајно.
Не личе ли једно другом
новорођено дете и смрт?
Зар нису обоје обележени знацима смрти?

Ретко је када ова јединствена филозофска мисао тако уверљиво и јасно изречена. У овој истини крије се клица песимизма, глас подземног света који зове, али који човек пригушује и затомљује у себи, заборавља га у животној борби и у тежњи за срећом, у тежњи да се нажива свих радости живота. Али он ће се једнога дана јавити, тај неумољиви глас, и шта човеку преостаје него да се помири с „људском судбином“? Гилгамеш је грчевито тежио за бесмртношћу и, кад му змија украде траву којом се та бесмртност могла стећи, нас дубоко дира Гилгамешово очајање:

За кога су се, Ур-Шанаби, трудиле моје руке?
За кога кружи и истиче крв мога срца?
Радио сам, али мени самом то није донело
ништа добро.
За црва који гмиже у земљи
добро сам учинио!

Гилгамеш, „човек бола и радости“, али више бола и патње него радосног уживања, не губи наду. Као што сваке године Иштар проваљује у пакао у потрази за својим љубавником, богом Тамузом, тако и он жели да као последње уточиште у свом јадy види умрлог пријатаља Енкидуа, и од њега лично сазна „закон живота и смрти“. Али Енкиду је могао да му каже само ово:

Енкиду, пријатељ,
кога је твоја рука додиривала,
постао је блато земље,
пун је прашине,
потонуо је у прах,
прах је постао.

Дуго и мучно је било путовање, очајна борба за смислом живота, али је све било узалуд. Без утехе, коју није могао да нађе ни у подземном свету код свог најбољег пријатеља, Гилгамеш умире.

Својом дубоком хуманошћу овај еп се уздиже изнад крвавих страница историје ове земље двеју река. Била је то историја која се и у старом времену, а нарочито у историји Асирије, више писала окрутношћу него саучешћем и љубављу за човека.

Ако ово стање Гилгамешове потиштености и тескобе због страха пред смрћу оставимо по страни, мада се оно више или мање у већој или мањој мери јављало и код других људи у старо доба као и данас, овда нам остаје да још једном пажљиво послушамо онај други глас тих давних времена. Краљ Гилгамеш и степски човек Енкиду стоје један поред другог као пријатељи и браћа. Смрт овог другог представља за Гилгамеша тако тежак губитак да га он ничим више не може надокнадити. Ту је, дакле, вредност човека појединца уздигнута изнад историјских збивања тих времена. Какво је значење тада имао човеков живот? Зар није Сенахериб хиљадама живих заробљеника дао одрати кожу, хиљаде набијати на колац и живе узиђивати у градске бедеме Ниниве? Зар нису и даље кроз све векове људи без разлога били мучени и убијани? Подсетимо се само како су римски цареви слали небројене људе да их раздиру дивље звери ради увесељавања гледалаца или како је исто тако огроман број

људи горео на ломачама средњег века по целој Европи у име „највише и најсветије правичности“. А све су то били невини људи који нису могли схватити шта се то и зашто се то с њима чини. Напротив, у пламену ломача нестао је велики број напредних и учених људи, који су заиста били „светло свога времена“. Какве ли страшне ироније! Зар нису после толико хиљада година модерни Сенахериби, не научивши ништа о хуманости, служећи се, нажалост, тековинама нове цивилизације, милионе људи и даље слали у смрт и мучили их на разне друге рафиниране начине?

Зар нам се овај еп не чини као позив на међусобно братство, без обзира на разлике које деле људе на расе, народе и касте? Али овај позив није далеко допирао. Пре него што су га могли чути други народи, он је иронијом судбине преко 2500 година био занемео под рушевинама некадашњих раскошних палата.

Међу свим осталим епосима ове књижевности, у којима се богови међу собом боре за превласт или појединац жели да се докопа власти, па чак и отац преваром сину ускраћује бесмртност, у овом епу Гилгамешове тежње се уздижу изнад људске себичности. Иако се из страха пред смрћу дао у грчевито трагање за вечним животом, и то за себе лично, чим се помогао оне чудесне траве која му то омогућује, он не једе од ње, како би се то очекивало, него одлучује:

Хоћу да је однесем
у мој, зидом угврђени Урук,
даћу свима јунацима да једу од ње,
хоћу да је поделим многим.

Не чини ли нам се Гилгамешов лик већи од Прометеја, који је од богова украо само ватру и донео је људима, док је Гилгамеш хтео да људе учини бесмртнима, дакле равним боговима? Али Гилгамеш, човек више патње него радости, није могао да успе у том. Иако „две трећине бог, а једном трећином човек“ судбина коју су му одредили „силни Анунаки, велики духови, и Маметум, која ствара судбину“, неминовно га је водила у смрт. Није могао да изврши дело, остао је само симбол.

Као светла тачка чији зрак, премошћујући поноре простора и времена, допире до нас, овај еп светли дирљивим сјајем човечности кроз страхоте свих времена, позивајући људе да га следе и да испуне то стародревно, једно од првих завештања које је остало као баштина свим познијим поколењима па и нама данас. Да ли ћемо ту далеку поруку разумети зависи од нас самих, од наше добре воље, од наше спремности да кроз нејасни и неразумљиви шум векова разаберемо и чујемо тужни глас неутешене душе и сломљеног срца, глас уручког краља Гилгамеша.

Станислав Препрек

Садржај

[Прва плоча](#)

[Друга плоча](#)

[Трећа плоча](#)

[Четврта плоча](#)

[Пета плоча](#)

[Шеста плоча](#)

[Седма плоча](#)

[Осма плоча](#)

[Девета плоча](#)

[Десета плоча](#)

[Једанаеста плоча](#)

[Дванаеста плоча](#)

[Еп о Уручком краљу Гилгамешу](#)